

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

**Slavení večeře Páně s dětmi.
Teologické předpoklady a současná
praxe v Českobratrské církvi
evangelické.**

Martin Bánoci

Katedra: Praktická teologie
Vedoucí práce: Tabita Landová, Th.D.
Studijní program: Teologie
Studijní obor: Evangelická teologie

Praha 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem „*Slavení večeře Páně s dětmi. Teologické předpoklady a současná praxe v Českobratrské církvi evangelické*“ napsal samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 15. 08. 2017

Bibliografická citace

BÁNOCI, Martin. Slavení večeře Páně s dětmi. Teologické předpoklady a současná praxe v Českobratrské církvi evangelické, diplomová práce, Praha 2017, Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta. Vedoucí práce: Tabita Landová, Th.D.

Anotace

Diplomová práce se zabývá zkoumáním účasti a přítomnosti dětí na večeři Páně. Hlavním cílem této diplomové práce bylo zjistit, nakolik lze dnes v Českobratrské církvi evangelické najít porozumění pro přijetí dětí kolem stolu Páně, především, zda je účast dětí na večeři Páně v Českobratrské církvi evangelické dostatečně akceptovaná. Ve své první části se věnuji historickému a teologickému pozadí večeře Páně se zaměřením na dobu starozákonní a apoštolů. Tato kapitola řeší otázku: Co je večeře Páně a jaký má vůbec smysl? Druhá část se zabývá problematikou dětí a jejich účastí na večeři Páně. Věnuje se období od rané církve přes středověk k reformaci české i světové. V třetí části této diplomové práce jsou popsány různé pohledy církví nacházejících se na území České republiky. Rozebíraná a komentovaná je převážně jejich současná praxe v dané oblasti. Ve čtvrté části spolu s přílohou se nachází dotazníkové šetření, statistická a praktická data. Součástí této kapitoly je předpoklad hypotéz a jejich ověření. V dané problematice jsem analyzoval, jaká je praxe v Českobratrské církvi evangelické ohledně účasti dětí na večeři Páně. V předposlední kapitole najdeme nejrůznější argumenty současné doby pro a proti účasti dětí na večeři Páně. Na závěr v poslední kapitole

je jakýsi pokus o vhodné doporučení pro Českobratrskou církev evangelickou se zaměřením na současnou praxi.

Klíčová slova

večeře Páně, děti, křest, konfirmace, požehnání, Českobratrská církev evangelická, praxe

Summary

Celebration of the Lord's Supper with children. Theological assumptions and current practice in Evangelical Church of Czech Brethren

This thesis researches the presence and participation of children at the Lord's Supper. The main aim of the thesis was to research whether also today it is possible to find understanding for the reception of children around the Lord's Table in Evangelical Church of Czech Brethren. First of all it was the issue, whether the participation of children at the Lord's Supper is sufficiently accepted in the Evangelical Church of Czech Brethren. The first part is focused on the historical and theological background of the Lord's Supper, on the practice in the Old Testament and Apostolic times. This chapter deals with the question: What is the Lord's Supper and what is its meaning? The second part is devoted to the issue of children and their participation in the Lord's Supper. It focuses on the period from the Early Church through the Middle Ages to the Czech and World Reformation. Different views of churches in the Czech Republic are described in the third part of the thesis. I focus here mainly on their current practice. The fourth part together with the annex contains questionnaire survey, statistical and

practical data. This chapter contains the hypothesis and their verification. In this issue I analyzed the current practice regarding the participation of children at the Lord's Supper. The fifth chapter deals with various arguments for and against the participation of children at the Lord's Supper. Finally, in the last chapter, there is an attempt to give an appropriate recommendation for Evangelical Church of Czech Brethren, with a focus on current practice.

Keywords

Lord's Supper, children, baptism, confirmation, blessing, Evangelical Church of Czech Brethren, practice

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval důležitým skupinám lidí, bez kterých by tato diplomová práce nebyla možná: mé vedoucí práce Tabitě Landové, Th.D. za pomoc při výběru tématu, za cenné připomínky a celkovou podporu po celou dobu psaní. Veliká úcta a vděčnost je také věnovaná mým rodičům, kteří mi umožnili studium a vždy mě plně podporovali. Za trpělivost a výdrž se mnou děkuji mé manželce a její rodině. Dále také děkuji všem respondentům Českobratrské církvi evangelické, kteří mi s ochotou odpověděli na dotazníkové otázky, i za jejich otevřenost.

Obsah

Úvod.....	11
1. Od rituálů Nového Zákona k teologii svátosti večeře Páně	14
1.1 Biblicko-teologické předpoklady večeře Páně	14
1.2 Večeře Páně ve Starém a v Novém Zákoně	16
1.2.1 Typy a obrazy večeře ve Starém Zákoně	16
1.2.2 Večeře Páně v Novém Zákoně	17
1.3 Teologický smysl večeře Páně	18
1.4 Komu je umožněn přístup k večeři Páně?	20
2. Účast dětí na večeři Páně v dějinách	21
2.1 Historický přehled večeře Páně s dětmi	21
2.1.1 Praxe přijímání dětí v rané církvi	23
2.1.2 Svědectví církevních Otců	23
2.1.3 Středověk.....	26
2.2 Děti u večeře Páně v reformaci	29
2.2.1 Husitství (1415).....	30
2.2.2 Jednota bratrská (1457).....	31
2.2.3 Luther (1483 – 1546)	34
2.2.4 Kalvín (1509 - 1564)	35
3. Účast dětí na večeři Páně v současné době na území České republiky	37
3.1 Římskokatolická církev.....	37
3.2 Východní (pravoslavná) církev	39
3.3 Církev československá husitská.....	40
3.4 Českobratrská církev evangelická.....	41
4. Analytická část	43
4.1 Metody výzkumu	43

4.2	Stanovení hypotéz.....	45
4.2.1	Hypotéza č. 1.....	45
4.2.2	Hypotéza č. 2.....	45
4.2.3	Hypotéza č. 3.....	46
4.3	Reflexe získaných dat o účasti dětí na večeři Páně	46
4.3.1	Současná praxe v Českobratrské církvi evangelické na základě dotazníku	46
4.3.2	Statistická data	47
4.3.3	Praktická data	49
4.4	Ověření hypotéz	56
4.4.1	Hypotéza č. 1.....	56
4.4.2	Hypotéza č. 2.....	56
4.4.3	Hypotéza č. 3.....	57
5.	Současná diskuse o účasti dětí na večeři Páně	57
5.1	Argumenty odpůrců účasti dětí na večeři Páně.....	58
5.2	Argumenty zastánců účasti dětí na večeři Páně.....	61
6.	Podněty a doporučení pro současnou praxi v Českobratrské církvi evangelické	64
6.1	Podněty z praxe v Českobratrské církvi evangelické	64
6.2	Doporučení pro účast dětí na večeři Páně v Českobratrské církvi evangelické	65
	Závěr	68
	Seznam literatury	71
	Přílohy	79

Úvod

Diplomová práce s názvem: „*Slavení večeře Páně s dětmi. Teologické předpoklady a současná praxe v Českobratrské církvi evangelické*“ je především zaměřena na účast dětí při večeři Páně v Českobratrské církvi evangelické. Toto téma jsem se rozhodl zkoumat z důvodu načerpání zkušeností a využitelnosti pro mou budoucí praxi. Ptal jsem se, co o účasti dětí na večeři Páně říká Bible? Co o tom vypovídá samotná historie? Co si o tom myslí lidé v Českobratrské církvi evangelické? A nakonec co o tom mohu říci já sám? Když se zaměříme na cíl práce, tak tím bylo zjistit, jaké je povědomí lidí v Českobratrské církvi evangelické ohledně dětí a jejich přítomnosti u večeře Páně. Dále co je předpokladem nebo podmínkou, aby se děti mohly účastnit večeře Páně. A nakonec jaká je současná praxe v Českobratrské církvi evangelické týkající se účasti dětí na bohoslužebném životě tj. večeři Páně.

Diplomovou práci můžeme rozdělit na dvě větší části, a to teoretickou část (kapitoly 1-3) a analytickou část (kapitoly 3-6).

Teoretická část představuje pojem večeře Páně z hlediska teologického a historického, zaměřuje se převážně na praxi přijímání dětí u večeře Páně z pohledu dějin. V teoretické části této práce jde především o přiblížení dané problematiky čtenáři.

V první kapitole se zabývám biblickým přehledem o slavení večeře Páně. Předmětem je zkoumání způsobu jejího slavení a též její starozákonní obrazy. Ptám se po jejím smyslu a hledám odpověď na otázku: Kdo je pozván k této hostině?

V druhé kapitole se rozebírá historický přehled večeře Páně s přítomností dětí. Tato část začíná starozákonným vyprávěním o Pasche a novozákonní hostinou Agapé. Dále práce pokračuje praxí rané církve, kde děti byly ihned po křtu začleněny do bohoslužebného života, a byly součástí slavení večeře Páně. Podobně se to prakticovalo i v době církevních otců. Zlomovým bodem v církevní historii je středověk a především reformace. Zde jsou přiblíženy některé praktiky reformačních církví.

Třetí kapitola nám přibližuje, jaká je současná praxe účasti dětí na večeři Páně v různých církvích nacházejících se na území České republiky. Vybrané byly čtyři rozdílné církve, které zastupují hlavní křesťanské tradice v České republice a to: Římskokatolická církev, Východní (Pravoslavná) církev, Církev československá husitská a Českobratrská církev evangelická.

Analytická část je převážně zaměřena na praktický rozměr zkoumaného tématu pomocí dotazníku. Účast na večeři Páně byla pro účely dotazníku stanovena jako „účast“ v širokém slova smyslu, tedy jako jakékoliv zapojení dětí do účasti na této svátosti. Cílem práce bylo pak prošetřit současnou praxi účasti dětí na večeři Páně v Českobratrské církvi evangelické. Výzkum je zaměřen na podmínky, za kterých děti v Českobratrské církvi evangelické přistupují k večeři Páně. Cílem šetření je též na základě sebraných dat stanovit, která praxe ve sborech Českobratrské církvi evangelické v současné době převažuje. V neposlední řadě je výzkum zaměřen na zjištění, jakou formu účasti dětí na večeři Páně dotázaní upřednostňují.

V následující kapitole diplomové práce se vedou diskuse pro a proti účasti dětí na večeři Páně. A v poslední kapitole jsou navrhnutá doporučení pro praxi v Českobratrské církvi evangelické, týkající se účasti dětí na večeři Páně.

„Přinášeli mu i nemluvnátka, aby se jich dotýkal. Když to učedníci viděli, zakazovali jim to. Ježíš si je zavolal k sobě a řekl: „Nechte děti přicházet ke mně a nebraňte jim, neboť takovým patří království Boží. Amen, pravím vám, kdo nepřijme království Boží jako dítě, jistě do něho nevejde.“ (Lk 18, 15-17)

1. Od rituálů Nového Zákona k teologii svátosti večeře Páně

1.1 Biblicko-teologické předpoklady večeře Páně

Večeře Páně je zaznamenána v Bibli ve třech evangeliích, a to u Matouše 26, 17-29; Marka 14, 12-25 a Lukáše 22, 7-20. Ve všech případech se píše o poslední večeři, kterou slavil Ježíš se svými učedníky v noci před tím, než byl ukřižován. Církev udělala to, co Ježíš požadoval: Obnovila tuto poslední večeři jako upevnění ve víře, vzpomínku na něj, jeho smrt a vzkříšení.

Dalším svědectvím o večeři Páně jsou Pavlovy dopisy. Konkrétně dopis adresovaný sboru v Korintě. V něm se odkazuje na událost v životě první církve nazvanou „Pánova večeře“¹ (řecky δεῖπνον κυριακόν, lat. Coena Dominica). Pojmenování „Pánova večeře“, odkazuje na to, že večeře byla ustanovena a vysvěcena samotným Pánem Ježíšem Kristem. Smysl večeře Páně nám pomáhá uchovat vzpomínku na jeho smrt, vzkříšení a obětování se na kříži za nás. Biblické texty nám popisují Ježíše, který děkuje a žehná chléb a kalich, a pak je dává svým učedníkům. Při podávání sám říká, že chléb je jeho

¹ BIBLE. Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad, 6. vyd., Praha: Biblická společnost, 1992, 1K 11, 20-29: „Když vy se však shromažďujete, není to už společenství večeře Páně: každý se dá hned do své večeře, a jeden má hlad, druhý se opije. Což nemáte své domácnosti, kde byste jedli a pili? Či snad pohrdáte církví Boží a chcete zahanbit ty, kteří nic nemají? Co vám mám říci? Mám vás snad pochválit? Za to vás nechválím! Já jsem přijal od Pána, co jsem vám také odevzdal: Pán Ježíš v tu noc, kdy byl zrazen, vzal chléb, vzdal díky, lámal jej a řekl: „Toto jest mé tělo, které se za vás vydává; to čiňte na mou památku.“ Stejně vzal po večeři i kalich a řekl: „Tento kalich je nová smlouva, zpečetěná mou krví; to čiňte, kdykoli budete pít, na mou památku.“ Kdykoli tedy jíte tento chléb a pijete tento kalich, zvěstujete smrt Páně, dokud on nepřijde. Kdo by tedy jedl tento chléb a pil kalich Páně nehodně, proviní se proti tělu a krvi Páně. Nechť každý sám sebe zkoumá, než tento chléb jí a z tohoto kalicha pije. Kdo jí a pije a nerozpoznává, že jde o tělo Páně, jí a pije sám sobě odsouzení.“

tělem a kalich je krví nové smlouvy.² Podstatou příběhu večeře Páně, který je zaznamenaný v Bibli, jsou Ježíšova slova, která obsahují myšlenku zástupnosti „za mnohé“ a především odkaz ke smlouvě, že Ježíšova prolitá krev zpečetuje smlouvu. V podání evangelistů je tak Ježíšova poslední večeře s jeho učedníky spojena s teologickými významy. Poslední večeři můžeme také vnímat jako slavnostní hostinu, kde všichni učedníci společně s Ježíšem sedí a mezi sebou navzájem se sdílejí. Tato poslední večeře je zahalena Ježíšovými slovy, kterým učedníci nemohli plně rozumět.

Večeře Páně má však ještě o mnoho starší původ. Jejím předobrazem je ve Starém Zákoně židovský svátek Pesach (Ex 12, 3-28). Základní součástí této „sederové večeře“ (tj. sváteční hostiny) byl pečený beránek a *hagada* (tj. vyprávění), kde se nejmladší stolující ptá na podstatu společného stolování (srv. Ex 13, 8). „*Čím je tato noc odlišná od jiných?*“ Odpověď dostává od otce rodiny, který vypráví příběh o vyjití z Egypta (Dt 26, 5-11).³ Podstatou sederu je uchovat vzpomínku na tuto událost a naučit děti významu tohoto svátku. Celé shromáždění, od malého po velkého a od mladého po starého, bylo součástí sederové večeři. Každý člověk měl při této příležitosti pocítit, že jde z Egypta ze země otroctví do svobody. Hořké byliny, které konzumovali při jídle, jim připomínali útlak a bolest.

Na jedné straně máme Pesach - židovské velikonoce, které jsou vzpomínkou Izraelitů na vysvobození z egyptského otroctví Hospodinem, a na druhé straně máme křesťanské velikonoce, kdy si

² BIBLE, Mt 26, 26-28: „*Když jedli, vzal Ježíš chléb, požehnal, lámal a dával učedníkům se slovy: „Vezměte, jezte, toto jest mé tělo. Pak vzal kalich, vzdal díky a podal jim ho se slovy: „Pijte z něho všichni. Neboť toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů.“*“

³ FILIPI, Pavel. Hostina chudých: kapitoly o večeři Páně. Praha: Evangelické nakladatelství Kalich, 1991, str. 19.

křesťané připomínají smrt a vzkříšení Ježíše Krista. Tyto dva významné svátky dvou náboženství mají přece něco společného. Když Pán Ježíš slavil poslední večeři s učedníky, jak ji vnímal? Jako Pesach, tradiční židovský svátek, nebo jako něco nového? Židovský hod beránka a křesťanská večeře Páně se spojily v jedno, ale přece jedno nejsou. Jak dodává prof. P. Filipi: *„Jsme zde svědky velkého vnitřního napětí: byla to pascha – a přece to nebyla pascha.“* A dále: *„Ježíš slaví s učedníky paschální hod, ale přesunul jeho důrazy, dal mu nový smysl a nový střed: ne už beránek a vzpomínka na Vyjití, nýbrž Ježíšovo tělo, jeho krev, jeho oběť za mnohé.“*⁴

1.2 Večeře Páně ve Starém a v Novém Zákoně

1.2.1 Typy a obrazy večeře ve Starém Zákoně

Církevní otcové a reformátoři nacházeli ve Starém Zákoně mnoho obrazů připomínajících večeři Páně. Jedná se o množství podob např. o Malkisedekovo obětování chleba a vína: *„A šálemský král Malkisedek přinesl chléb a víno; byl totiž knězem Boha nejvyššího.“* (Gn 14, 18). Obrazy večeře Páně můžeme spatřovat taky ve stromu života v zahradě Eden, v hodu beránka, v maně na poušti nebo v Davidově pozvání Mefíbóšetovika k jídlu u jeho stolu: *„A tak sídlil Mefíbóšet v Jeruzalémě, neboť každodenně jídal u králova stolu.“* (2S 9, 13). Podobnost lze nalézt i u proroka Eliáše: *„Vzhlédl, a hle, v hlavách podpopelný chléb, pečený na žhavých kamenech, a láhev vody. Pojedl, napil se a opět ulehl. Hospodinův anděl se ho však dotkl podruhé a řekl: „Vstaň a jez, máš před sebou dlouhou cestu!“* (1Kr 19, 6-8), nebo

⁴ FILIPI, Hostina chudých, str. 20.

v Ahasverově svátku: „v třetím roce svého kralování uspořádal hodokvas pro všechny své velmože a služebníky“ (Est 1, 3a).

Obraz večeře Páně můžeme nalézt také v Žalmech např. v žalmu o dobrém pastýři, který připravuje svůj stůl na poušti (Ž 23), a v Žalmu 111, „Dal potravu těm, kdo se ho bojí, navěky je pamětliv své smlouvy.“

1.2.2 Večeře Páně v Novém Zákoně

Novozákonní pohled na večeři Páně zachycuje počátky toho, co dnes věřící lidé slaví v církvích jako večeři Páně (nebo eucharistii).

Leuenberské společenství reformačních církví v Evropě se shodlo ohledně večeře Páně na této formulaci: „Církev slaví večeři Páně na příkaz a pokyn Ježíše Krista. Ve večeři Páně jedná Ježíš Kristus tak, že zve ke svému stolu a sám sebe daruje. Podle pojetí reformačních církví je večeře Páně „ustanovením“ Ježíše Krista. Tradiční pochopení vychází z toho, že k ustanovení večeře Páně Ježíšem Kristem došlo "v noci, kdy byl zrazen". Novější vědecké bádání, vycházející z odlišnosti novozákonních zpráv o ustanovení (1K 11, 23-26; Mt 26, 26-29; Mk 14, 22-25; Lk 22, 19-20), přišlo s důsažnými otázkami (doslovné znění slov ustanovení, den ustanovení, souvislost s paschální hostinou atd.). Ať už však historické bádání v jednotlivých otázkách došlo k jakýmkoli výsledkům, je přesto večeře Páně historicky nesporně zakotvena v Ježíšově kázání, v jeho životní praxi a v jeho cestě na kříž.“⁵

⁵ Na cestě k jednotě: Leuenberské dokumenty. Z němčiny přeložili P. Filipi a J. Spousta. Praha: Sít, 1996, str. 54.

1.3 Teologický smysl večeře Páně

Jako první si musíme uvědomit, pochopit a vysvětlit, co je vlastně večeře Páně. Má dnes pro nás smysl? O svátosti večeře Páně, jejím smyslu a významnosti bylo už mnoho napsáno. O její skutečné podobě a nejsprávnější formě vysluhování se již mnohokrát diskutovalo. Neustále se ptáme, který způsob slavení večeře Páně je nejsprávnější, nebo alespoň který se nejvíce blíží skutečné podobě slavení večeře Páně.

Termín „večeře Páně“ se převážně užívá v evangelické tradici a navazuje na Pavlovo „*kyriakon deipnon*“.⁶ Jenže když se řekne večeře Páně, tak má podle příslušné křesťanské tradice rozmanité pojmenování např. eucharistie (díkuvzdání, díkůčinění), lámání chleba, stůl Páně, hod beránka, svátost oltářní, svaté přijímání, *communio* a ještě další. Každý z těchto názvu zdůrazňuje jiný uhel pohledu této svátosti. Eucharistie může být i „*podivuhodná... svátost, která značí a vytváří jednotu církve*“.⁷ Nicméně všechny křesťanské tradice se shodují v tom, že základem a středem večeře Páně je oběť Kristova.⁸ Bez této důležité svátosti se neobejde žádný sbor. Bez ní se neobejde žádný člověk, který dychtí a touží po odpuštění svých hříchů. Večeře Páně spolu se křtem jsou svátosti, které uznávají téměř všechny křesťanské církve.

Důležitost slavení večeře Páně spočívá ve vnitřní obnově, a to jak pro jednotlivce, tak i pro společenství sboru. Večeře Páně je konstantní a univerzální rys křesťanského uctívání. Charakter večeře Páně se

⁶ BIBLE, 1K 11, 20: „*Když vy se však shromažďujete, není to už společenství večeře Páně:*“

⁷ Papežská rada pro jednotu křesťanů. Direktář k provádění ekumenických principů a norem. Řím: 1993, český překlad - Praha: Zvon, 1995, str. 26.

⁸ FILIPI, Hostina chudých, str. 89.

během více než dvaceti století v některých církvích neustále měnil, v některých však zůstal stejný. V římskokatolické tradici panovala od Tridentského koncilu (1545-1563) až po II. vatikánský koncil (1962 – 1965) jenom jedna forma slavení eucharistie.

Jenže v minulých dobách a v myšlení různých církevních učenců se chápání večeře Páně a její vysluhování vždy pojímalo zcela odlišně. A tak když hledáme v dějinách odpověď na to, co je vlastně večeře Páně, naskytne se nám nespočetně mnoho odpovědí. Večeře Páně může být místem vzájemného odpuštění, smíření, narovnání vztahů, ale především je to dar. Dar, ve kterém je skryto odpuštění, za kterým se skrývá milost a láska. To vše k nám přichází od Hospodina, skrze Krista.

Proč nám dal Hospodin právě večeři Páně? K vysvětlení nám může pomoci horizontální a vertikální rozměr večeře Páně. V horizontální rovině řešíme mezilidské vztahy a ve vertikální rovině zase stojí každý sám před Hospodinem v osobní odpovědnosti. Večeře Páně (v pravém smyslu) má vést člověka ke vztahu s Bohem, kde je člověku nabídnuto odpuštění hříchu. Lidé večeři Páně potřebují pro utvrzení odpuštění.

Existuje však jeden nebezpečný postoj, a to, že si z večeře Páně uděláme jakési divadlo, či podívanou. „*Z eucharistie se stává epifanie, zjevení božských věcí.*“⁹ Riziko je v tom, že nemusíme chléb a víno přijímat, stačí, když je vidíme.¹⁰ Opravdu nám stačí se na dárek jenom dívat? Není potřeba ho přijmout a rozbalit? Kdepak je to potěšení? Slýcháváme, že dárky se nemají odmítat! A už vůbec ne to, co je nám darováno skrze Hospodina.

⁹ FILIPI, Hostina chudých, str. 56-57.

¹⁰ Tamtéž, str. 57.

S ohledem na téma této práce, se zaměříme především na účast dětí při večeři Páně. Pojďme se pokusit najít odpovědi na otázky: Kdo může přistupovat k večeři Páně, respektive kdo je pozván? Kdo o tom rozhoduje, nebo již rozhodl?

1.4 Komu je umožněn přístup k večeři Páně?

Následující podkapitola se zabývá problémem, komu je dovoleno přistupovat k slavnosti večeře Páně. Kdo je pozván? Kdo se jí může účastnit? Jsou to jenom ti vyvolení, věřící, dospělí, jenom ti, kteří jsou řádně pokřtění a konfirmovaní? Nebo snad jenom biskupové, faráři, či církevní zastupitelé?

Otázka o účasti na večeři Páně a jak ji správně slavit, zůstává stále živá. V rámci církevních dějin se této problematice nevěnovalo tolik pozornosti, jako třeba otázce chápání chleba a vína při večeři Páně. Neshody v křesťanských společenstvích (i v Českobratrské církvi evangelické) o tom, kdo smí přistupovat a přijímat večeři Páně, se stále objevují a praxe účasti dětí se liší i sbor od sboru. Tento spor není až tak úplně vyřešen. Diskutuje se o něm v každé církvi zvlášť, ale i na ekumenické půdě. To, jak ji slavíme dnes v evangelických církvích, se v podstatě zakládá na reformačním hnutí z 16. stol.¹¹

Poslední večeře Ježíše Krista s učedníky je historickou událostí s obrovským eschatologickým přesahem. Učedníci nám ji předali na příkaz svého Pána.¹² Je to památka, která se má slavit společně,

¹¹ Více viz kapitola 2.2, Děti u večeře Páně v reformaci, str. 29-30.

¹² BIBLE, 1K 11, 24-25: „vzdal díky, lámal jej a řekl: „Toto jest mé tělo, které se za vás vydává; to číňte na mou památku.“ Stejně vzal po večeři i kalich a řekl: "Tento kalich je nová smlouva, zpečetěná mou krví; to číňte, kdykoli budete pít, na mou památku."

jako celé shromáždění. Také víme, že Ježíš stoloval s hříšníky a učedníci v jeho době neznali podmínku křtu.¹³

Často se ptáme po otázkách, na které potřebujeme jasnou a zřetelnou odpověď. A když není, tak spekulujeme a tápeme. Najít správnou cestu není nic jednoduchého, ale ještě těžší je po ní kráčet. Církev, sbor, či jednotlivec by měli zaujmout k otázce účasti při večeři Páně, takový postoj, který co nejvíce odpovídá biblickému učení.

Podle příkladu Krista jsou k večeři Páně pozváni všichni bez ohledu na církevní příslušnost a společenské postavení. O přítomnosti dětí nic v Bibli nenalezneme, ale nemůžeme je na základě toho rovnou vyloučit z účasti na večeři Páně.

2. Účast dětí na večeři Páně v dějinách

2.1 Historický přehled večeře Páně s dětmi

Hostina lásky, takto by se dalo nazvat poslední stolování učedníků s Ježíšem Kristem. Slavnostní posezení s rodinou, či s přáteli u jednoho stolu, kde se jedlo a pilo. Podobné hostiny nejsou jen produktem novozákonní doby, ale praktikovaly se již dávno předtím.¹⁴ Součástí těchto setkávání bylo i povídání mezi sebou o různých zkušenostech křesťanského života, nebo připomínání dávných příběhů.

Prastarou praxí bylo, že ke stolu Páně byli zváni a připouštění výhradně jen pokřtění. Doklad o tom najdeme v „*Didaché*“ (9,5), kde se píše: „*Nikdo ať nejí a nepije z vaší eucharistie, jedině pokřtění ve jménu Páně. Neboť o tom řekl Pán: Nedávejte svaté psům.*“¹⁵

¹³ FILIPI, Hostina chudých, str. 116.

¹⁴ Více viz kapitola 1.1, Biblicko-teologické předpoklady večeře Páně, str. 14-16.

¹⁵ FILIPI, Hostina chudých, str. 116.

Tento příběh začíná v rané církvi, kde byly úzce spojeny svátosti. Už první liturgie ukazují, že křest a večeře Páně byly součástí obřadů, které doprovázely osobu ke vstupu do sboru, či církve. Tyto obřady zahrnovaly předání Ducha svatého činností zvanou vzkládání rukou (později označované jako potvrzení; nebo konfirmace) a byly součástí vlastního křtu. Už apoštolové vzkládali ruce na pokřtěné.¹⁶

Co je vzkládání rukou? Může to být gesto žehnání,¹⁷ nebo poslání,¹⁸ nebo ordinace.¹⁹ Křest se v křesťanské společnosti považuje za hodně důležitý přechodový rituál. Již v době raného křesťanství se začíná vytvářet svátost křtu. Hippolyt Římský (3. stol.) nám v Apoštolské tradici přesně popisuje křestní obřad a zmiňuje, „že křtěnec sestoupí do vody, ten kdo ho bude křtít, vloží na něho ruce a ptá se ho: *Věříš v Boha, Otce všemohoucího? A křtěnec odpoví: Věřím. Stále s rukou položenou na hlavě jedenkrát ho ponoří do vody... Pak křtěnec vystoupí z vody a kněz jej pomaže posvátným olejem. Potom se jednotlivě osuší, obléknou se a vstoupí do kostela.*“²⁰ V kostele pak probíhá slavení eucharistie. Důraz na vzkládání rukou je převážně praktikován ve východosyrském obřadu.²¹

Anglikánský teolog David Holeton tvrdí, že v dějinách můžeme spatřit souvislost mezi účastí dětí na večeři Páně a přístupu k členům

¹⁶ BIBLE, Sk 8, 14-17: „Když apoštolové v Jeruzalémě uslyšeli, že v Samařsku přijali Boží slovo, poslali k nim Petra a Jana. Oni tam přišli a modlili se za ně, aby také jim byl dán Duch svatý, neboť ještě na nikoho z nich nesestoupil; byli jen pokřtěni ve jméno Pána Ježíše. Petr a Jan tedy na ně vložili ruce a oni přijali Ducha svatého.“

¹⁷ BIBLE, Mk 10, 15-16: „Amen, pravím vám, kdo nepřijme Boží království jako dítě, jistě do něho nevejde. Objímal je, vzkládal na ně ruce a žehnal jim.“

¹⁸ BIBLE, Sk 13, 3: „A tak po modlitbách a postu na ně vložili ruce a vyslali je k dílu.“

¹⁹ BIBLE, 1 Tim 4, 14: „Nezanedbávej svůj dar, který ti byl dán podle prorockého pokynu, když na tebe starší vložili ruce.“

²⁰ HIPPOLYT, Římský. Apoštolská tradice. 1. vyd. Velehrad: Refugium, 2000, str. 32-34.

²¹ ADAM, Adolf. Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj. Vyd. 2. Přeložil Václav Konzal, Pavel Kouba. Praha: Vyšehrad, 2008, str. 179.

v církvi. Pokud je společenství založené komunitně na důležitosti každého jedince, pak jsou i děti účastny na večeři Páně.²² Tato perspektiva nám může být zajímavým přesahem při zkoumání změn v přístupu k účasti dětí na večeři Páně v dějinách.

2.1.1 Praxe přijímání dětí v rané církvi

Kdybychom se podívali do spisu církevních otců, tak zjistíme, že neexistuje dostatek důkazů o plné účasti dětí na večeři Páně. Vzhledem k tomu, že eucharistie byla nedílnou součástí přijímání a začlenění do církve, můžeme říci, že rané dějiny účasti dětí na přijímání jsou ve značném rozsahu dějinami křesťanské iniciace ve křtu, biřmování (konfirmaci) a eucharistii (večeře Páně). Je zřejmé, že v prvních stoletích byl křest jediné vstupní kritérium pro účast na večeři Páně. Bylo to jen správné a příhodné, že děti včetně kojenců se plně účastnily eucharistie, neboť skrze svůj křest jsou pravými úděly těla Kristova.²³ Zažitá praxe byla taková, že v prvotní církvi mohli všichni pokřtění přistupovat k večeři Páně. Můžeme tu najít, tak se zdá, teologický základ pro účast dětí na večeři Páně. Děti se totiž plně účastnily eucharistické oslavy, a byly plně začleněny do života církve.

2.1.2 Svědectví církevních Otců

Sv. Justin Martyr „*Mučedník*“ (cca 100-165 n. l.), jeden z prvních církevních Otců, zachycuje způsob slavení eucharistie, tak jak probíhala u prvních křesťanů. Podrobný popis slavení eucharistie nám

²² HOLETON, David. La communion des tout-petits enfants: Étude du mouvement eucharistique en Bohême vers la fin du Moyen-Age. Roma: C.L.V.-Edizioni Liturgiche, Bibliotheca „Ephemerides liturgicae“, 1989, str. 298.

²³ CROTTY, Matthew M. The recipient of first Holy Communion: A historical synopsis and commentary. Catholic University of America. Canon Law Studies, Washington: DC, 1947, str. 8.

podává v Apologii, která je spojena s obřadem křtu.²⁴ O dětech se při přijímání eucharistie nezmiňuje, ale mluví se o rozdávání chleba, vína a vody všem přítomným.

Tertulián (160-220 n. l.) hovořil o nově pokřtěných (tzv. neofytech), kteří v římsko-alexandrijském obřadu přijímali eucharistii tak, že pili směs mléka a medu.

Aby se předešlo znevážení eucharistického chleba, tak se kojencům podávalo výlučně pod způsobem vína. Ten, kdo obřadu křtu předsedal, smočil dle Tertuliána prst do konsekrovaného (proměnného, či zasvěceného) vína a umožnil dítěti, aby z něj sálo kapky.²⁵

O podávání eucharistie kojencům pod způsobem vína nacházíme odkaz též ve spisech sv. Cypriána z Kartága (200-258 n. l.). Ve svém spise „*Liber de Lapsis*“ mluví o jáhnu, který podává konsekrované víno malému dítěti.²⁶ Účast dětí na eucharistii považoval Cyprián za velmi důležitou. Jestliže by rodiče nechali umřít své dítě bez přijetí eucharistie, byli by podle Cypriána v soudný den voláni k zodpovědnosti za tento čin. Křest a večeře Páně byly nezbytné pro vstup do křesťanského společenství.

Dále je potřeba zmínit, že pro obě svátosti není věk důležitý. Zřící se večeře Páně by bylo chápáno jako vzdání se společenství s Kristem, a tudíž i Krista samotného. Cyprián také odkazuje na biblické texty: „*Ježíš odpověděl: „Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do království Božího.“ (J 3, 5) a „Ježíš jim řekl:*

²⁴ SUŠIL, František. „Sv. Justina, filosofa mučedníka, Obrana I. K Antonioví Piovi.“, in Spisy Apoštolských otců, ed. Sušil, F., Praha: Knihtiskárna Cyrillo-Methodějská, 1874, kap. 65. Eucharistie, str. 293.: „*Když přednosta byl eucharistii dokonal, a když lid veškeren dovolal, diákonové (jáhnové) od nás jmenovaní rozdávají každému ze přítomných příúčastniti se posvěceného chleba, vína a vody, a k nepřítomným dary ty donášejí.*“

²⁵ CROTTY, The recipient of first Holy Communion, str. 2-3.

²⁶ Tamtéž, str. 9.

„Amen, amen, pravím vám, nebudete-li jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život.“ (J 6, 53)

Sv. Augustin (354-430 n. l.) také podával večeři Páně dětem a to bezprostředně po jejich křtu. S ohledem na jejich plné členství a účastenství na těle Kristově, kterým je církev, mluví o přijímání kojenců takto: „Jsou to děti, ale stávají se jeho členy. Jsou to děti, ale jeho svátosti přijímají. Jsou to děti, ale mají účast na jeho stole, aby v sobě měly život.“²⁷ Augustin ve svých velikonočních kázáních k nově pokřtěným cituje z Písma Svatého: „Vy jste tělo Kristovo, a každý z vás je jedním z jeho údů.“ (1K 12, 27) a taktéž: „Protože je jeden chléb, jsme my mnozí jedno tělo, neboť všichni máme podíl na jednom chlebu.“ (1K 10, 17). Pro Augustina byli kojenci a mentálně postižení ideálními subjekty ke svátostem, neboť zobrazovali bezmocnost lidského stavu.

Mezi řeckými církevními otci to byli sv. Cyril Jeruzalémský (315-386 n. l.) a sv. Jan Zlatoústý „Chrysostomos“ (347-407 n. l.), kteří svědčili o účasti všech nově pokřtěných na eucharistii. U nově pokřtěných může být podávání eucharistie novým členům církve, včetně kojenců či dětí, srovnáváno s matkou, která přispěchá nakrmit svého potomka.

V syrské církvi, kolem roku 500 n. l. se nachází směrnice, podle které by děti měly přijmout eucharistii pod podmínkou, že se předtím postily. Jedině v případě nutnosti mohly být nakojeny. Stejná praxe byla živá i v Římě, ale s přísnějším dodržováním postů před přijímáním.²⁸

²⁷ AUGUSTINUS, Hipponensis. Sermo 174, [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: http://www.augustinus.it/latino/discorsi/discorso_225_testo.htm

„Infantes sunt, sed membra eius fiunt. Infantes sunt, sed Sacramenta eius accipiunt. Infantes sunt, sed mensae eius participes fiunt, ut habeant in se vitam.“

²⁸ CROTTY, The recipient of first Holy Communion, str. 5.

V gregoriánském sakramentáři z 8. stol. čteme ustanovení týkající se účasti pokřtěných dětí na svatém přijímání.²⁹

Zdá se, že bylo obecnou praxí, aby kojenci přijímali pouze pod způsobem vína a starší děti pod způsobem chleba.

2.1.3 Středověk

Především ve starých liturgických textech sepsaných před 12. stoletím je zmínka o zvyklostech, kdy přijímaly i malé děti bezprostředně po křtu. „*Ve starých dobách zbylé částičky svátostných způsob podávány byly i dítkám nemluvným.*“³⁰ Zlomovým bodem je polovina 12. stol., do té doby bylo zažitou praxí, že děti se účastnily večeře Páně a přijímaly eucharistii. Výjimky, že děti nesměly k večeři Páně, sice existovaly již v 11. století, ale pravidlem se staly až později.

Teologický zlom, kdy si církev uvědomuje zásadní otázku účasti dětí na večeři Páně, přichází ve 13. století za papeže Inocence III. Ten na IV. lateránském koncilu roku 1215 potvrdil tuto novou praxi a byl vydán článek 21., který zní: „*Každý věřící, obého pohlaví, když byl k užívání rozumu dospěl, nechť se jednotlivě ze všech hříchů svých aspoň jednou v roce vlastnímu svému knězi vyzpovídá a uložené pokání, seč jest, vykoná a nejsv. Svátost Oltářní aspoň o velikonocích nábožně přijme, lečby na radu vlastního zpovědníka za vhodno uznal na čas sv. přijímání se zdržeti.*“³¹ Tridentický koncil tuto praxi lateránského dekretu nezavrhl, ale zdůraznil, že ke svátostem se musí přistupovat, jakmile se dosáhne věku rozlišování rozumu. „*Tehdy také byla stanovena spodní hranice věku, kdy bylo dítě povinno poprvé*

²⁹ CROTTY, The recipient of first Holy Communion, str. 5-6.

³⁰ PIUS X. Dekret „Quam Singulari“ o věku, jehož se u dětí požaduje k prvnímu sv. přijímání. [online]. [cit. 2017-08-10]. Dostupné z: <http://vendee.cz/blogspot.cz/2014/10/quam-singulari.html>

³¹ Tamtéž.

přijímat, tzv. *anni discretionis*.³² Pod pojmem „*anni discretionis*“ rozumíme, že je to římskokatolická úvaha o věku, ve kterém je člověk mentálně způsobilý k rozlišování daných věcí (především chleba a vína).

Západní církev provedla reformu a oddělila eucharistii od křtu, mezi ně bylo vloženo vyznání víry (v katolické tradici tzv. biřmování). Z původně jednolitého iniciačního obřadu (křest, biřmování a večeře Páně) došlo k rozdělení na tři samostatné obřady. Dříve bylo biřmování v západní církvi udělováno zároveň se křtem. Jenže z praktických důvodů došlo k oddělení křestního pomazání křížem od samotného křestního obřadu. Důvodem byl nárůst enormního množství křtů a nebylo možné, aby byl biskup při křtu vždy přítomen. To vedlo k tomu, že udělování křtu mohli vykonávat také kněží, ale biřmování bylo vyhrazeno pouze biskupovi. Křest a biřmování se tedy časově oddělily. „*Dle římské praxe byla biskupovi, který byl za liturgické slavení – a tedy i za iniciaci – primárně zodpovědný, vyhrazena postbaptismální konsignace, a to i v případě, kdy křest uděloval presbyter.*“³³ To dosvědčuje i list papeže Inocence I.: „*Neboť kněží, když křtí – ať bez biskupa nebo v jeho přítomnosti – je dovoleno mazat pokřtěné křížem, které však bylo biskupem posvěceno. Nemohou však dělat tímto olejem znamení na čele, což přísluší pouze biskupům, když předávají Ducha Utěšitele.*“³⁴ Celé slavení iniciačních svátostí je ukončeno eucharistií.

³² ROSKOVCOVÁ, Kateřina. S dětmi u večeře Páně. Český Brod: 1997, str. 7.

³³ KUNETKA, František. Prolegomena k reflexi současné praxe svátosti biřmování. *Studia theologica* 8, č. 4, 2006, str. 33.

³⁴ Si Instituta Ecclesiastica, Letter Of Innocent I., 416, [online]. [cit. 2017 08-11]. Dostupné z: <http://www.geocities.ws/caleb1x/documents/instituta.html> „*Nam presbyteris, sive extra episcopum, sive praesente episcopo cum baptizant, chrismate baptizatos ungere licet, sed quod ab episcopo fuerit consecratum; non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur episcopis, cum tradunt Spiritum Paracletum.*“

Církev v této době taktéž zformulovala doktrínu o transsubstanciaci. Tato doktrína dokazovala, že během přijímání se substance chleba a vína promění na skutečné tělo a skutečnou krev Ježíše Krista. A tu vyvstala zásadní otázka: Co by se mohlo přihodit, pokud dítěti spadne na zem skutečné tělo Kristovo, nebo pustí slinu (tj. plivne) do kalicha, ve kterém je skutečná krev Kristova? Obavy, že dítě může znesvětit vysvěcené prvky (chléb a víno), vedly k neochotě dávat eucharistií malým dětem. To znamenalo, že od dosavadní praxe, kdy se večeře Páně vysluhovala i kojencům a malým dětem, bylo v návaznosti na teologický posun ve vnímání podávaného chleba a vína náhle upuštěno. Děti byly nyní vyloučeny z plného účastenství na přijímání eucharistie. Západní církev se tak zřekla staré tradice a ohraničila pro přijímání dětí takový věk, kdy jsou děti schopny rozlišovat mezi každodenním chlebem a eucharistickým tělem Krista. Podle středověké církve jsou toho děti schopny od věku 7 let.³⁵ Až když dítě dokázalo rozlišit mezi pokrmem a tělem Kristovým, mohlo s úctou přistoupit k oltáři a přijímat.

Stejný názor zastával i Tomáš Akvinský, když ve svém díle „*Summa Theologiae*“ píše: „*Zdá se, že nemající užívání rozumu nemají přijímat tuto svátost. Neboť se žádá, aby každý přistupoval k této svátosti se zbožností a předchozím zkoumáním sebe: podle onoho 1K 11: "Zkoumej se člověk a tak jez z onoho chleba a pij z kalicha." To ale nemůže být u těch, kteří postrádají užívání rozumu. Tedy se jim nemá dávat tato svátost.*“³⁶

³⁵ Více viz kapitola 3.1, Římskokatolická církev, str. 37-39.

³⁶ *Summa Theologiae*. 3. část, otázka 80, článek 9, bod 1, redigovaný P. Emiliánem Soukupem, [online]. [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <http://areopag.sk/thomas/SummaTheologica-III.html>

Středověk byl v církevních dějinách ve vnímání účasti dětí na večeři Páně zlomovým bodem. Poprvé se objevila racionální otázka, zda je dítě schopné rozumět, co je smyslem večeře Páně.

2.2 Děti u večeře Páně v reformaci

Když se mluví o reformačním hnutí, v českém prostředí je třeba na prvním místě zmínit husitské hnutí. Právě kalich je neodmyslitelným symbolem husitství a k němu také patří přijímání podobojí. Husité znovuo obnovili církevní praxi, která byla praktikovaná před 12. stoletím. Základem pro přijímání chleba i vína všemi věřícími byl především text z Nového Zákona: „*Pijte z něho všichni.*“ (Mt 26, 27). A když všichni, tak to platilo, alespoň u části husitů, doslova. Večeře Páně se podávala (pod obojím způsobem) nejen dospělým, ale i maličkým.³⁷

Společenské postavení dětí se tímto iniciačním momentem rázem změnilo. Děti byly aktivně zapojeny do společenského života a přímo se účastnily bohoslužeb. Jako důležitý základní celek společenství prosazovali husité rodinu.³⁸ Děti se stávaly nedílnou součástí křesťanského života. O husitech a jejich přístupu k podávání večeře Páně malým dětem bude pojednáno podrobněji níže.³⁹

Další evropské reformační církve (tj. kalvinisté a lutheráni) obvykle nevysluhovaly a nepřikláněly se k vysluhování večeře Páně malým dětem.

Existují pro to různé důvody, ať už biblické, teologické nebo praktické. Na počátku reformace byla účast na večeři Páně spojena

³⁷ REJCHRTOVÁ, Noemi. Dětská otázka v husitství. Československý časopis historický 28, č. 1, 1980, str. 53-77.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Více viz kapitola 2.2.1, Husitství (1415), str. 30-31.

s pochopením svátosti (znalost hlavních článků).⁴⁰ Přijímání večeře Páně v reformaci úzce souviselo s pečlivou katechetickou přípravou dětí a následně zakončením předkonfirmační výuky (zkouška a následně slavnost).

2.2.1 Husitství (1415)

Některé větve husitství se vyznačují radikálními teologickými i sociálními názory. V této éře dějin se účast dětí na večeři Páně praktikovala již od raného věku, krátce po udělení křtu. Byli to především husité radikálního proudu (tj. táborité), kteří otázku, zda je dítě schopné rozumět smyslu večeře Páně, příliš nepromýšleli. Když bylo třeba pokřtít, křtili i v potocích (podobně jako Jan Křtitel v řece Jordán).⁴¹

U husitských teologů vyvstala myšlenka, že večeři Páně je potřeba podávat všem, dokonce i malým dětem, a to způsobem podobným. Slavení večeře Páně celým společenstvím mělo značit, že království Boží je blízko.⁴² Díky křtu a účasti na večeři Páně mohou děti čelit dědičnému hříchu. Zastáncem této myšlenky byl český utrakvista Jakoubek ze Stříbra (1375-1429). Ten opíral své argumenty o přijímání dokonce i kojenců u večeře Páně tím, že je to křest, který uschopňuje dítě přijmout eucharistii, protože křtem je dítě očištěno od hříchu a je tedy ve stavu milosti.⁴³ Nic víc není třeba. Jako novorozeně potřebuje stravu, tak i ti, kteří byli znovuzrozeni křtem, musí být též nasyceni. Pokud dítě může přijmout Ducha svatého ve křtu, proč nemůže přijmout

⁴⁰ Na cestě k jednotě: Leuenberské dokumenty, str. 57.

⁴¹ BIBLE, Mt 3, 5-6: „*Tedy vycházel k němu celý Jeruzalém i Judsko a celé okolí Jordánu, vyznávali své hříchy a dávali se od něho v řece Jordánu křtít.*“

⁴² HOLETON, La communion des tout-petits enfants, str. 233.

⁴³ HOLETON, David. The Communion of Infants and Hussitism. *Communio viatorum*. 1984, str. 213.

také Ježíše Krista v eucharistii? Navíc, Ježíš řekl, že ti kteří chtějí vstoupit do nebeského království, musejí být jako děti. Jak by mohl být těm, kteří jsou považováni za příkladné občany Božího království, odepřen přístup k hostině?⁴⁴

V husitství přijímaly děti a nemluvňata svátost večeře Páně v návaznosti na praxi pravoslavné církve se soteriologickým a ekleziologickým akcentem.⁴⁵ Zároveň přestávaly být okrajovými členy společenství a získávaly vlastní lidskou důstojnost. Můžeme tak říci, že byly aktivně zařazeny do společnosti. A když přijímaly, tak se stávaly plnoprávními účastníky večeře Páně, bez ohledu na to, zda znaly smysl večeře Páně. *„Pro spasení je dostačující křest, po němž je dítě bez hříchu, a protože nepoužívá rozum, nepotřebuje eucharistii. K posílení mu poslouží biřmování a později eucharistie k doplnění milosti. Eucharistie je neutrální: až do aktivního hříchu nepřináší ani milost, ani zavržení.“*⁴⁶

2.2.2 Jednota bratrská (1457)

Bylo to právě husitství, které svým revolučním zápasem vytvořilo pro Jednotu bratrskou jedinečný prostor, do něhož mohla vstoupit.⁴⁷ V otázce učení o eucharistii vycházela z rozhodné kritiky svátostné teorie i praxe církve své doby. *„Na počátku 16. století to byl Lukáš*

⁴⁴ JAKOUBEK. Littera „de quibusdam punctis“, MS Prague: Bib. Univ. Vili. E. 7 ff, str. 104-116.

⁴⁵ Srov. BARTOŠ, František M. Katolický vládní spis proti utrakvistickému podávání dítkám z kalicha z r. 1549. ČČM 92, 1918, str. 67-72.

⁴⁶ ROSKOVCOVÁ, S dětmi u večeře Páně, str. 10.

⁴⁷ SMOLÍK, Josef. Kristus a jeho lid: praktická eklesiologie: skriptum Evangelické theologické fakulty University Karlovy v Praze. Praha: Oikoymenh, 1997, str. 101-102.

*Pražský, který zformuloval učení o večeři Páně a po celou dobu existence Jednoty bratrské je jeho formulace v platnosti.*⁴⁸

To, že Jednota bratrská nemůže přijmout katolické pojetí svátosti, bylo zřejmé již od jejího počátku. Snad již v prvních letech se v Jednotě bratrské podávala večeře Páně i dětem, a to po příkladu husitů. Od této praxe však bylo brzy upuštěno.⁴⁹

Proti argumentu, že děti nemají rozum ani víru potřebnou k přijímání večeře Páně, hlásala: *„Dítka mají duši předzpuosobenou k životu věčnému. Protož je svěřujem rodičom majícím vieru a rozum zpuosobilých neloučíme jakož ode křtu, tak i od tohoto.*⁵⁰ Aby se mohl někdo stát členem církve jednoty bratrské a přistupovat k svátostem, musel projít dvěma přípravnými stupni.

- a) První fáze spočívala v seznámení s učením a řádem Jednoty bratrské a nazývá se stupněm *„počínajících“*.
- b) Druhý stupeň *„prospívajících“* nebo *„přijatých do sboru“* nastal, když byli *„počínající“* dostatečně způsobilí a rozumní, aby byli přijati k svátostem (zejména k večeři Páně).⁵¹

Co se týče výchovy dětí ve sboru, byla zavedena praxe konfirmace, kdy bylo od kandidátů vyžadováno potvrzení, zda chtějí být i nadále členy sboru, a až po té mohli přijímat večeři Páně.⁵²

Jednota bratrská měla i praktický návod k přípravě k večeři Páně: *„Příprava k stolu Páně a hodnému užívání těla a krve Pána Ježíše Krista zahrnuje tyto body: apoštolské naučení 1K 11, 22-29; čeho jest*

⁴⁸ HALAMA, Jindřich. Večeře Páně v Jednotě bratrské a jednota církve. [online]. [cit. 2017-05-13]. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/node/316>

⁴⁹ ŘÍČAN, Rudolf. Dějiny Jednoty bratrské. Praha: Kalich, 1957, str. 62.

⁵⁰ BIDLO, Jaroslav. ed. Akty Jednoty bratrské. Prameny dějin moravských, sv. I., Brno: Nákladem Historické komise při Matici Moravské, 1915, str. 592.

⁵¹ Tamtéž, str. 84-85.

⁵² HOLETON, David. Church or Sect? The Jednota Bratrská and the Growth of Dissent from Mainline Utraquism. *Communio viatorum*. 38, 1, 5-35, 1996, str. 15.

*potřebí k hodnému užívání večeře Páně; proč žádáš ke stolu Páně jít a večeře jeho užívati; kdo nás hodné činí stolu Páně; zpověď před užíváním stolu Páně; píseň modlitebná před užíváním stolu Páně; modlitba před užíváním stolu Páně.*⁵³ Podmínky účasti i příprava poukazují na to, že jedině věřící člověk může přijímat svátost.

Otázka nutnosti spásy skrze eucharistii se postupně vyvíjela. Zatímco za Lukáše Pražského byla večeře Páně řazena mezi služebnosti (tj. nebyla řazena mezi věci pro spasení podstatné), postupem času vlivem přiblížení k luterské tradici nabyla znovu na významu jako svátost zprostředkující spásu.⁵⁴

Jednota bratrská velmi vážně respektuje slovo o nehodném přijímání a je si vědoma závažného biblického varování, že nedůstojné užívání svátostí může vést k zatracení.⁵⁵ Ti, kteří chtějí přijímat svátost večeře Páně, by měli být přezkoušeni, zda věrně stojí v nové smlouvě, měli by zpytovat své svědomí, upřímně se kát a pokorně napravovat své viny. Když tak učiní, mohou s dobrým svědomím přistupovat ke stolu Páně.⁵⁶ Také se hlásí k tomu, že večeře Páně je především vyznáním sboru, ne individuálním vyznáním přijímajícího. Je proto důležité, kdo tu spolu stojí, neboť ti, kdo přistupují k jednomu stolu, přebírají za sebe navzájem odpovědnost.⁵⁷

Proto v Jednotě bratrské nepřestali klást důraz na kázeň při večeři Páně, proto podrželi v pojetí svátostí některé výběrové sklony či rysy.

⁵³ KONEČNÝ, Matouš. Kazatel domovní. Hradec Králové: 1616, str. 353-362.

⁵⁴ LANDOVÁ, Tabita. Liturgie Jednoty bratrské (1457-1620). Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014, str. 226.

⁵⁵ BIBLE, 1K 11, 29: „Kdo jí a pije a nerozpoznává, že jde o tělo Páně, jí a pije sám sobě odsouzení.“

⁵⁶ LANDOVÁ, Liturgie Jednoty bratrské, str. 207.

⁵⁷ HALAMA, Večeře Páně v Jednotě bratrské a jednota církve. [online]. [cit. 2017-05-13]. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/node/316>

Společenství stolu Páně předpokládá společenství víry, což je pro Jednotu bratrskou zároveň společenství života.⁵⁸

2.2.3 Luther (1483 – 1546)

Martin Luther nepodporoval účast dětí na večeři Páně, ani jejich přijímání. V malém katechizmu je položena otázka: „*Jak může tělesné jedení a pití způsobit tak velké věci?*“⁵⁹ a odpověď podle Luthera zní: „*Jedení a pití je ovšem nepůsobí, nýbrž slova, která tu stojí: Za vás se vydává a za vás se vylévá na odpuštění hříchů. (Mt 26,28). Tato slova jsou, vedle tělesného jedení a pití, hlavní věci při svátosti. A kdo těm slovům věří, ten má to, co říkají, totiž odpuštění hříchů.*“⁶⁰ A dále se ptá: „*Kdo přijímá tuto svátost hodně?*“⁶¹ Luther ve svém katechizmu říká, že jediné osoba, která je správně připravená a má víru v tato slova: „*Za vás se vydává a za vás se vylévá na odpuštění hříchů.*“⁶² Když má člověk pochybnosti o těchto slovech, ba dokonce jim nevěří, tak není hodný této svátosti a není připravený přistupovat a přijímat večeři Páně.

Pro mnoho luteránů bylo potvrzení víry (konfirmace) neodmyslitelným předpokladem toho, aby se člověk mohl účastnit přijímání večeře Páně. Konfirmace byla v luterských církvích zásadním krokem k přijímání svátosti u stolu. Toto „*potvrzení*“, či vyznání víry před sborem, je potvrzením křtu nebo také přiznáním se ke křtu, o který požádali rodiče. Rodiče při křtu dítěte přiznávají svou víru jménem

⁵⁸ HALAMA, Večeře Páně v Jednotě bratrské a jednota církve. [online]. [cit. 2017-05-13]. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/node/316>

⁵⁹ Malý katechismus Doktora Martina Luthera. Svátost oltářní nebo svatá Večeře Páně. Betlémská kaple na Žižkově, [online]. Praha: 2004 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <http://mujweb.cz/cce.zizkov/103cp.shtml>

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž.

dítěte a slibují během obřadu, že své dítě budou vést k víře a naučí je základy křesťanské víry.

Luterská dogmatika rozlišuje mezi „*fides directa*,” což je víra, s kterou věříme v Krista, a „*fides reflexa*,” což je víra, s kterou reflektujeme naši „*fides directa*“ a její cíl.⁶³ Takže dalo by se říct, že luterská víra vyžaduje pro přijetí večeře Páně jakousi „*reflexi*“, a to je rozumový počin, jehož jsou schopni jenom dospělí a nikoliv děti. Reflektující víra byla nezbytná v protestantismu, jak u Luthera, tak i u Kalvína.

2.2.4 Kalvín (1509 - 1564)

Podle Kalvína mluví Slovo Boží jasně: neuvádí žádné omezení křtu založené na věku. S večeří Páně je to však jinak. Tuto svátost dovoluje vysluhovat jenom těm, kteří jsou schopni rozlišovat tělo Páně, zkoušet sami sebe a zvěstovat smrt Páně. Vysluhování nutně předchází sebezpytování a zamyšlení se nad vlastním životem, a toho děti nejsou schopné.⁶⁴ Rázné slovo Kalvína do důsledků znamenalo, že děti nemohou přistoupit k večeři Páně, pokud nesložily zkoušku z katechismu a nevyznaly před církví (sborem) svou víru.⁶⁵ Ba dokonce i rodiče byli vyzváni, aby nepřiváděli děti předčasně, protože to škodí jak dětem, tak jejich otcům.⁶⁶

Mezi důvody proč byly děti takto striktně vyloučeny od stolu Páně, patřilo i nedostatečné vyškolení. S Kalvínem souhlasí i katolický

⁶³ KOLDEN, Marc. „Infant Communion in the Light of Theological and Pastoral Perspectives.“ *Lutheran Quarterly* (Vol. 10, pp. 249-257). [Autumn 1996]. Lutheran, [online]. [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <https://blogs.ancientfaith.com/orthodoxyandheterodoxy/2015/01/20/infant-communion-revisited/>

⁶⁴ KALVÍN, Jan. *Malé pojednání o večeři Páně*. Praha: Kalich, 2008, str. 95.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž.

teolog Bouše, který říká: „*Dětem se touto praxí znesnadňuje a zkresluje chápání eucharistie pro dobu, kdy se stanou dospělými údy církve... jako ke každému životně rozhodujícímu kroku a velkému činu je třeba také k vyznání pána Ježíše a k plné účasti na životě církve citové a rozumové zralosti.*“⁶⁷

Jedinec, který má zájem přistoupit k večeři Páně, musí veřejně vyznat svou víru. Kalvín svůj postoj argumentačně podkládá odkazem na Pavlův příkaz z prvního listu Korintským z 11. kapitoly: „*Nechť každý sám sebe zkoumá, než tento chléb jí a z tohoto kalicha pije. Kdo jí a pije a nerozpoznává, že jde o tělo Páně, jí a pije sám sobě odsouzení.*“ (1K 11, 28-29). Sebezkoumání by mělo stát na prvním místě.

Jenže co to znamená „rozpoznat tělo“? Převažuje názor, že „tělo“ odkazuje na tělo nebo maso ukřižovaného Krista na kříži a nyní připomínaného ve svátosti. Poznat „tělo“ tedy vyžaduje, abychom se zapojili do sebezkoumání, které je primárně vertikální a zkoumá vztah s Ježíšem Kristem, a nikoli horizontální, které se soustředí na vztahy mezi křesťany ve společenství. Pokud věřící vyzná, že Ježíš je jejich Pánem a že Kristus svou smrtí zaplatil i za jeho hříchy, „uznává tělo“ způsobem, který mu umožňuje účast na svátosti večeře Páně.

A tak se ptáme: Jsou děti schopné rozeznávat a pochopit co se děje při večeři Páně? Jsou schopné vlastního sebezkoumání, zpytování a přemýšlení nad vlastním životem? Kdy je ten správný čas, aby se děti staly součástí společenství u stolu při večeři Páně? To jsou otázky, kterými se budeme zabývat v dalších kapitolách.

⁶⁷ BOUŠE, Bonaventura. Malá katolická liturgika: tradice, kritika, budoucnost. Praha: Vyšehrad, 2004, str. 71.

3. Účast dětí na večeři Páně v současné době na území České republiky

V této kapitole je popsána praxe ve čtyřech tradičních křesťanských církvích vyskytujících se na území České republiky: římskokatolická církev, Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku (pravoslavná církev), Církev československá husitská, Českobratrská církev evangelická. Přestože podstatnou součástí každé z těchto církví je svátost večeře Páně, nalezneme ve způsobu slavení rozdíly.

3.1 Římskokatolická církev

V římskokatolické církvi může v dnešní době přijímat eucharistii každý pokřtěný katolický křesťan. Druhou základní podmínkou je, že věřícím, dospělým i dětem, se dovoluje svaté přijímání pod podmínkou: stavu milosti a správného úmyslu.⁶⁸ Zpravidla tedy mohou přijímat eucharistii i pokřtěné děti, ale praxe většinou vyžaduje první přijímání eucharistie. Děti jsou připuštěny k přijímání eucharistie až v pozdějším věku (od sedmi let),⁶⁹ a to dle (původně židovské) zásady, že přijímající by měl mít schopnost odlišit svátostné jídlo od jídla obyčejného a být řádně připraven.⁷⁰ *„Eucharistie je pro pokřtěné duchovní potravou, která jim umožňuje překonávat hřích a žít v skutku*

⁶⁸ Směrnice pro přípravu dětí k prvnímu svatému přijímání a svátosti smíření. P 1.5 Quam singulari, Normy Biskupství královéhradeckého, 3/2006 NRG (Normae Episcopatus Reginae Gradecensis), str. 14, [online]. [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: http://www.bihk.cz/repository/files/ke-stazeni/KPC/nrg_2006_03-0810-1_sv_pr.pdf

⁶⁹ Kodex kanonického práva (Codex Iuris Canonici). Překlad: František Polášek, Stat V, Stanovy a organizační řády, kán.97, str. 15, [online]. [cit. 2017-06-10]. Dostupné z: <http://web.katolik.cz/feeling/library/Kodex.pdf> „Nedospělý před dokončením 7. roku věku se nazývá dítě a má se za to, že nemá užívání rozumu (není sebemocné). Po dokončení 7. roku věku se předpokládá, že má užívání rozumu.“

⁷⁰ FILIPI, Pavel. Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví. 4. dopl. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, str. 92.

*životem Kristovým, být do něho hlouběji vštěpováni a mít hlubší účast na celé ekonomii Kristova tajemství.*⁷¹

Katechismus katolické církve se podmínkami přijímání eucharistie nezabývá, ale zmiňuje se o nich Kodex kanonického práva, kde čteme: „*Děti mohou pouze tehdy přistupovat ke svatému přijímání, mají-li dostatečné poznávání a jsou-li důkladně připraveny, takže podle svých možností chápou tajemství Krista a mohou s vírou a zbožností přijmout Tělo Kristovo.*“⁷² Pro všechny členy římskokatolické církve platí nařízení lateránského sněmu, že „*věřící křesťané, jakmile dospěli k užívání rozumu, povinni aspoň jednou do roka svátost pokání a Oltární přijímatí.*“⁷³ Za nedodržení těchto požadavků hrozilo vyloučení z církve.⁷⁴

Eucharistie se může podávat i v situaci, kdy dítěti hrozí nebezpečí smrti, ale jenom pod podmínkou, že dovede odlišit tělo Kristovo od obyčejného chleba.⁷⁵

Úlohou rodičů a především kněze je postarat se, aby dítě bylo řádně připraveno k prvnímu svatému přijímání. Základním předpokladem je dosažení dostatečného užívání rozumových schopností a vykonání zpovědi. Až po splnění těchto podmínek se bude moci posilnit tímto božským pokrmem.

⁷¹ Papežská rada pro jednotu křesťanů, str. 49.

⁷² Kodex kanonického práva, IV. kniha, článek 2, Svaté přijímání, kánon 913, str. 103, [online]. [cit. 2017-06-10]. Dostupné z: <http://web.katolik.cz/feeling/library/Kodex.pdf>

⁷³ PIUS X. Dekret „Quam Singulari“, [online]. [cit. 2017-08-10]. Dostupné z: <http://vendee.cz/blogspot.cz/2014/10/quam-singulari.html>

⁷⁴ Směrnice pro přípravu dětí k prvnímu svatému přijímání a svátosti smíření. P 1.5 Quam singulari, Normy Biskupství královéhradeckého, 3/2006 NRG (Normae Episcopatus Reginae Gradecensis), str. 14, [online]. [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: http://www.bihk.cz/repository/files/ke-stazeni/KPC/nrg_2006_03-0810-1_sv_pr.pdf

⁷⁵ Kodex kanonického práva, IV. kniha, článek 2, Svaté přijímání, kánon 913, str. 103, [online]. [cit. 2017-06-10]. Dostupné z: <http://web.katolik.cz/feeling/library/Kodex.pdf>

Kdo v římskokatolické církvi rozhoduje o účasti na přijímání eucharistie? Na to, které děti se mohou účastnit eucharistie, a které ještě nejsou dostatečně připravené, protože nedosáhly dostatečného užívání rozumu, dbá kněz.⁷⁶ Ten se stará o to, „*aby děti byly dostatečně dlouhým katechetickým vyučováním řádně připraveny k prvnímu přijetí svátosti pokání a svátosti oltární a také svátosti biřmování.*“⁷⁷ Po prvním svatém přijímání se děti mají i nadále vzdělávat v katechetické výchově.⁷⁸ Důležitým rysem v římskokatolické církvi je povědomí, že děti a dospělí tvoří jedno společenství.

3.2 Východní (pravoslavná) církev

V pravoslavném křesťanství je eucharistie vysluhovaná všem, kteří byli pokřtěni, tedy i malým dětem.⁷⁹ Pravoslavný katechismus učí, že „*svatá eucharistie se podává i nemluvňatům a malým nevinným dítkám, jestliže jsou pokřtěny a svatým myrem pomazány.*“⁸⁰ Eucharistie se kojencům, spolu s ostatními, podává ihned po bohoslužbě.⁸¹

Malé děti, zejména kojenci, přijímají v pravoslavné církvi jen nápoj, protože je fyzicky nemožné přijímat jinak.⁸² K zamezení nepředvídatelným pohybům dítěte při přijímání se do vysluhování zapojí i rodič a to tak, že dítěti drží obě ruce. Kněz o tom samozřejmě

⁷⁶ Kodex kanonického práva, IV. kniha, článek 2, Svaté přijímání, kánon 914, str. 103, [online]. [cit. 2017-06-10]. Dostupné z: <http://web.katolik.cz/feeling/library/Kodex.pdf>

⁷⁷ Tamtéž, kánon 777, str. 89.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ FILIPI, Křesťanstvo, str. 40.

⁸⁰ GORAZD II., NOVÁK, Jiří A. Pravoslavný katechismus: Učebnice pravoslavného náboženství na n. a stř. škole. 2. vyd. Praha: Exarchát moskevské patriarchie v Čs., 1950, díl III., článek 3. O svaté tajině přijímání, kánon 666, str. 76.

⁸¹ ADAM, Adolf. Liturgika, str. 179.

⁸² Agenda. Obřady církve československé husitské. Liturgický výbor VIII. sněmu ČČSH, 2014, [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: http://www.ccsch.cz/dokumenty/1696-agenda_3_cast-26-brezen-2014.pdf

dospělého poučí. „V pojetí pravoslavní malé děti podle zvyku církve mají být na základě víry těch, kteří je přinášejí, účastníky svatých tajin, pro posvěcení jejich duší a pro přijetí Kristovy milosti.“⁸³ Pro východní církve není důležité pochopení svátosti, ale samotný mystický akt.

3.3 Církev československá husitská

V Církvi československé husitské se na svátost večeře Páně děti předem připravují v tzv. hodinách duchovní péče. Děti jsou v nich seznamovány se základními biblickými a církevními texty (Desatero, Dvojí přikázání lásky, modlitba Páně, Malé vyznání víry Církve československé husitské).⁸⁴ Předtím než začnou děti přijímat svátost první večeře Páně, předchází jí vždy svátost pokání, která má rozličné formy (např. zpověď dětí).⁸⁵ „První variantou je samostatná svátost pokání pro děti v samostatném shromáždění. Druhou variantou je svátost pokání před večeří Páně; ta se zařazuje po kázání.“⁸⁶

Svátost přijímání první večeře Páně dětmi je v Církvi československé husitské slavnostním aktem a uskutečňuje se v rámci bohoslužby spolu s dospělými. „Svátost večeře Páně spojuje skupiny a nikoli od sebe odděluje.“⁸⁷ Svátost probíhá tak, že děti přinášejí na stůl Páně chléb a víno. A jako první přistupují k přijímání, pak rodiče a obec.⁸⁸ Závěrečnou modlitbu si připraví děti.

⁸³ KORMANÍK, Peter. Pravoslavná liturgika II. Prešov: 2000, str. 254-255.

⁸⁴ Agenda. Obřady církve československé husitské. [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: http://www.ccsch.cz/dokumenty/1696-agenda_3_cast-26-brezen-2014.pdf

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

Pro přípravu prvního přijímání svátosti večeře Páně byla vydána příručka, kterou připravil Zdeněk Svoboda.⁸⁹

3.4 Českobratrská církev evangelická

Otázka přijímání dětí k večeři Páně (večeře Páně s dětmi) je v praxi českobratrských evangelíků stále nevyřešeným problémem.⁹⁰

Evangelický teolog, prof. Pavel Filipi, zdůrazňuje, že tím, kdo zve ke stolu Páně, je samotný Kristus, nikoliv církev ani farář,⁹¹ a proto by ke stolu Páně měl (pokud je to možné) přistupovat celý sbor.⁹² Z tohoto teologického argumentu logicky plyne, že účast dětí na večeři Páně by měla být samozřejmostí. Přesto je jen samozřejmostí zdánlivou, jak se ukazuje na pestré praxi jednotlivých sborů.

Podle modelových doporučení pro liturgickou praxi Českobratrské církve evangelické (tzv. agenda) by mělo první přijímání těla a krve Kristovy následovat až po důkladné katechezi a veřejném vyznání víry (konfirmace) katechumena.⁹³ Tato agenda z roku 1983 nepodává žádné doporučení pro účast dítěte na večeři Páně, což v praxi představuje významný problém, protože se jedná o nejrozšířenější doporučení bohoslužebného pořádku Českobratrské církve evangelické. Bohužel na nové agendě se teprve pracuje.⁹⁴

V církevních řádech Českobratrské církve evangelické je však již tato otázka řešena, a to takto: „*večeři Páně mohou přijímat také*

⁸⁹ Zdeněk, Svoboda. *Pozvání. Příručka k přípravě dětí na 1. večeři Páně. Pěčín, 1993.*

⁹⁰ Na cestě k jednotě: Leuenberské dokumenty, str. 52.

⁹¹ FILIPI, Pavel. *O církvi: večeře Páně.* Praha: Českobratrská církev evangelická, 2016.

⁹² FILIPI, Hostina chudých, str. 116.

⁹³ *Agenda českobratrské církve evangelické: Bohoslužebná kniha. Díl 1.* Praha: Synodní rada Českobratrské církve evangelické, 1983, str. 101, Dostupné z: <https://www.evangnet.cz/liturgie:novaagenda>

⁹⁴ Tamtéž.

*pokřtěné děti, které samy anebo prostřednictvím rodičů vyjádří svou víru a touhu po obecenství Kristova stolu. Pokud večeři Páně nepřijímají, mohou se zúčastnit obecenství Kristova stolu a přijmout požehnání.*⁹⁵

Podle církevních řádů tak stále základní podmínkou pro přijímání večeře Páně zůstává křest, a to i v případě dítěte. O možných výjimkách je pojednáno níže.

Řády však nechávají velký prostor pro individuální přístup jednotlivých sborů, a proto je třeba zdůrazňovat, že společenství Kristova lidu je tvořeno dospělými i dětmi.⁹⁶ Proto by se i dnes v Českobratrské církvi evangelické měly děti účastnit slavení večeře Páně a být nedílnou součástí této slavnosti. Otázkou však zůstává způsob účasti dětí a jejich vlastní prožívání této slavnostní události. Prof. Pavel Filipi v brožuře s názvem „*O církvi: večeře Páně*“ píše, že jsou různé možnosti, jak se děti mohou zapojit do slavení večeře Páně a to: „*prostá přítomnost, kdy děti spolu s dospělými stojí v kruhu kolem stolu Páně (a přijímají požehnání); sdílení přijímaných darů, kdy dospělý (rodič) se s dítětem rozdělí o svůj kousek chleba; plná účast, kdy dítě přijímá chléb i víno.*“⁹⁷ Konkrétní způsob je pak ponechán na rozhodnutí rodičů a domácího sboru (staršovstva).⁹⁸

Tato praxe byla normována rozhodnutím 4. zasedání synodu Českobratrské církve evangelické z roku 2006. Děti mohou přistupovat k večeři Páně ještě před konfirmací, a to na základě své žádosti. Výslovně je doporučen individuální přístup ke každému dítěti.

⁹⁵ Řád sborového života. Čl. 1., ve znění platném po 2. zasedání 34. synodu Českobratrská církev evangelická. Praha: 2006, [online]. [cit. 2017-06-28]. Dostupné z: <https://www.evangnet.cz/cce/czr/rsz.html>

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ FILIPI, O církvi: večeře Páně.

⁹⁸ Tamtéž.

Předpokladem je, že „*dítě či mladistvý ještě před konfirmací vyslyší Kristovo pozvání k účasti na večeři Páně a touží k ní přistupovat*“. Na tomto základě pak smí staršovstvo sboru kladně rozhodnout o jeho účasti na večeři Páně.⁹⁹

4. Analytická část

Tato kapitola představuje praktický rozměr zkoumaného tématu a poukazuje na současný stav v Českobratrské církvi evangelické. Pro získání statistických dat a poznatků byl využit dotazník. Jeho cílem bylo zjistit, jaká je skutečná praxe ohledně přistupování dětí k večeři Páně v Českobratrské církvi evangelické. V následujících podkapitolách je představen cíl výzkumu, formulace hypotéz, dotazníkové šetření a vyhodnocení získaných dat.

4.1 Metody výzkumu

Co se týče metod výzkumu, byla pro sběr dat zvolena forma kvantitativního šetření a její realizace proběhla prostřednictvím anonymního elektronického dotazníku. Výzkumné otázky byly s ohledem na cíl práce stanoveny takto:

1. *Jste členem Českobratrské církvi evangelické?*
2. *Váš církevní sbor patří do seniorátu:*
3. *Váš věk je mezi:*
4. *Patříte do skupiny:*
5. *Kdy jste byl/a pokřtěna?*
6. *Kdy jste se poprvé účastnil/a Večeře Páně?*

⁹⁹ Řád sborového života. Čl. 1., ve znění platném po 2. zasedání 34. synodu Českobratrská církev evangelická. Praha: 2006, [online]. [cit. 2017-06-28]. Dostupné z: <https://www.evangnet.cz/cce/czi/rsz.html>

7. *Je podle Vás křest podmínkou pro účast na Večeři Páně?*
8. *Je podle Vás konfirmace podmínkou pro účast na Večeři Páně?*
9. *Může dítě ve Vašem sboru přistupovat k Večeři Páně?*
10. *Souhlasíte, aby byly děti při Večeři Páně přítomné?*
11. *Kdyby bylo dítě přítomné při vysluhování Večeře Páně, co byste upřednostňovali?*

Dotazník je vnitřně členěn na tři části:

- A.** V úvodní části dotazníku jsou dotázaní s ohledem na cíle diplomové práce rozlišeni na členy Českobratrské církve evangelické, popř. osoby s propůjčeným členstvím či jedince, kteří se pravidelně účastní života sboru Českobratrské církve evangelické a nečleny. Následně jsou ze statistických důvodů dotázaní seskupeni do jednotlivých kategorií.
- B.** Druhá část se zabývá praktickými zkušenostmi dotázaných s přijímáním a účastí dětí u večeře Páně, a to jak osobní účastí respondentů, tak praxí ve sboru, jehož sborového života se účastní.
- C.** Třetí část dotazníku je zaměřena na subjektivní názor dotázaných ohledně ideální formy účasti dětí na večeři Páně. Dotazník ve znění předkládaném dotázaným tvoří přílohu této diplomové práce.

4.2 Stanovení hypotéz

Pro praktickou část diplomové práce byly stanoveny tyto hypotézy. Předpoklady byly ověřovány dotazníkovým šetřením.

4.2.1 Hypotéza č. 1

Ve sborech Českobratrské církve evangelické se děti účastní večeře Páně.

Tato hypotéza byla stanovena na základě čl. 1. bod 14 řádu sborového života Českobratrské církve evangelické, ve kterém je uvedeno, že *„večeři Páně mohou přijímat také pokřtěné děti, které samy anebo prostřednictvím rodičů vyjádří svou víru a touhu po obecenství Kristova stolu. Pokud večeři Páně nepřijímají, mohou se zúčastnit obecenství Kristova stolu a přijmout požehnání.“*¹⁰⁰ Podkladem pro vypracování tohoto pravidla byly závěry teologického stanoviska vypracovaného z pověření 3. zasedání 31. synodu Českobratrské církve evangelické, že děti se účastnit večeře Páně mohou a mají. Cílem je ověřit, zda se děti ve sborech Českobratrské církve evangelické opravdu večeře Páně účastní.

4.2.2 Hypotéza č. 2

Členové Českobratrské církvi evangelické se ztotožňují s tím, že podmínkou pro účast dětí na večeři Páně je ve sborech Českobratrské církve evangelické křest.

Podkladem pro stanovení 2. hypotézy je čl. 1. bod 14 řádu sborového života Českobratrské církve evangelické, výše citovaný. Podmínka křtu platí jak pro dospělé, tak pro děti. Křest je znamením

¹⁰⁰ Řád sborového života. Čl. 1., ve znění platném po 2. zasedání 34. synodu Českobratrská církev evangelická. Praha: 2006, [online]. [cit. 2017-06-28]. Dostupné z: <https://www.evangnet.cz/cce/czi/rsz.html>

přijetí Ježíše Krista, ztotožněním se s ním a s jeho učením. Naopak odmítání křtu se přímo vylučuje s možností účasti na večeři Páně.¹⁰¹ Již v rané církvi byla zavedena praxe, že večeře Pán je společenstvím pokřtěných. Tak je to praktikováno i ve sborech Českobratrské církve evangelické, ovšem s tím, že toto pravidlo připouští výjimky.¹⁰²

4.2.3 Hypotéza č. 3

Nejpreferovanější formou účasti dětí na večeři Páně je, že dítěti je uděleno požehnání.

Poslední hypotéza byla stanovena na základě pozorování praxe ve sborech Českobratrské církve evangelické.

4.3 Reflexe získaných dat o účasti dětí na večeři Páně

Pro získání co nejkvalitnějšího vzorku byl dotazník zaslán všem farářům Českobratrské církve evangelické, kteří jsou v aktivní službě, a dále šířen elektronicky přes sociální sítě. Rozmanitost dat a jejich značné množství, doufám, přispěje v pozitivním smyslu ke kvalitě této práce.

4.3.1 Současná praxe v Českobratrské církvi evangelické na základě dotazníku

Dotazník obsahuje statistická a praktická data. Prvních pět úvodních otázek je tazatelských a informují nás o statistických datech. Tyto otázky slouží jenom pro porovnávací a statistické účely. Druhá

¹⁰¹ Účast dětí na večeři Páně. Českobratrská církev evangelická, Tisk č. 18/7. [online]. [cit. 2017-04-29]. Dostupné z:

https://www.evangnet.cz/cce/czr/usneseni/u_31_4/Ucast_deti_na_VP.htm

¹⁰² Tamtéž.

část dotazníku (šest otázek) je zaměřena na praktická data, kterým se věnuji podrobněji.

Jednotlivé grafy s odpověďmi tvoří přílohu této diplomové práce. V jednotlivých bodech budou nyní krátce prezentovány výsledky šetření. Pro kontrolu a úplnost jsou však výsledky i těchto zjištění součástí přílohy této diplomové práce.

4.3.2 Statistická data

a) Podle příslušnosti k Českobratrské církvi evangelické:

Na dotazník odpovědělo 296 osob, z toho 277 členů Českobratrské církve evangelické, 13 osob, které nejsou členy Českobratrské církve evangelické, ale jsou členy jiné denominace, 3 osoby odpověděly, že nepatří do žádné církve a 3 osoby se odpovědi na tuto otázku zdržely. Následující výsledky jsou zaměřeny pouze na členy Českobratrské církve evangelické (vzorek z 277 odpovědí).

b) Respondenti rozdělení podle seniorátů:

Pražský seniorát 73, Poděbradský seniorát 26, Chrudimský seniorát 25, Brněnský seniorát 24, Západočeský seniorát 20, Moravskoslezský seniorát 19, Horácký seniorát 17, Východomoravský seniorát 13, Královéhradecký seniorát 10, Ústecký seniorát 9, Liberecký seniorát 7, Poličský seniorát 7, Jihočeský seniorát 3, Ochránovský 1. K odpovědi na tuto otázku se nevyjádřilo 34 lidí. Viz graf č. 1 v příloze.

c) Podle věkových skupin jsou respondenti rozdělení takto:

Ve věku 15-25 (54 odpovědí), 26-40 (108 odpovědí), 41-60 (98 odpovědí) a nad 61 (17 odpovědí). Viz graf č. 2 v příloze.

d) Příslušnost k jednotlivým skupinám:

Nepočetnější skupinu tvořili statutární zástupci jednotlivých sborů Českobratrské církve evangelické, tj. 129 respondentů. Mezi rodiče, kteří mají alespoň jedno dítě do 15 let, se zařadilo 74 respondentů. Studenti, kteří studují na VŠ, tvoří skupinu o počtu 53, a mládeže do 18 let bylo 6. Viz tabulka č. 1 a graf č. 3 v příloze. Dále jenom např. jednotlivci: *pracující bezdětný, redaktorka evangelického časopisu, doktorand, člen sboru, těhotná.*

Pro lepší přehlednost je vše zaznamenáno v následující tabulce, s použitím daných zkratk, kde **A** znamená - statutární zástupce, **B** - rodič (alespoň jedno dítě do 15 let), **C** - student/ka na VŠ.

Tabulka č. 1

statutární zástupce	rodič (dítě do 15 let)	student/ka na VŠ
A - 103 (38,4%)	B - 46 (17,2%)	C- 49 (18,3%)
A,B - 24 (9%)	B,A - 24 (9%)	C,B - 2 (0,7%)
A,C - 0	B,C - 2 (0,7%)	C,A - 0
A,B,C - 2 (0,7%)	B,C,A - 2 (0,7%)	C,A,B - 2 (0,7%)
A=129	B=74	C=53

e) Na otázku, kdy byli respondenti pokřtěni, odpověděli takto:

Nejvíce jich bylo pokřtěno v raném věku (do tří let) - 190 (69,3%), pak následuje skupina těch, co byli pokřtěni v dospělosti - 44 (15,9%), při konfirmaci - 22 (8%), v dětském věku ještě před konfirmací - 14 (5,1%). Zajímavostí je, že se našli i tací, kteří byli pokřtěni ve věku 12-17 aniž by byli konfirmováni. Viz graf č. 4 v příloze.

4.3.3 Praktická data

a) Kdy jste se poprvé účastnil/a večeře Páně?

Tato otázka byla zaměřena na zjištění, kdy a při jaké příležitosti se poprvé členové Českobratrské církve evangelické účastní večeře Páně. Převážná většina dotázaných se účastnila večeře Páně až po konfirmaci – 163 (58,8%). Dále jedna pětina dotázaných se večeře Páně účastnila již jako dítě do 15 let - 55 dotázaných (19,9%). Poprvé se večeře Páně až v dospělosti účastnilo - 26 dotázaných (9,4%) a po křtu 19 dotázaných (6,9%). Jenom dva respondenti odpověděli, že se ještě večeře Páně, neúčastnili a jeden, že se účastnil před křtem. Viz graf č. 5 v příloze.

Zajímavé jsou i doplňující připomínky respondentů, např.:

- *asi „náhodně“ při mši ŘKC;*
- *před křtem, ačkoli níže zároveň zastávám názor, že by měl být podmínkou; nicméně jsem to v daném okamžiku tehdy tolik nepromyslel;*
- *v 16, confirmovaná nejsem, bylo to v úplně jiné církvi.*

b) Je podle Vás křest podmínkou pro účast na večeři Páně?

Na tuto otázku odpovědělo 124 dotázaných (45,1 %) tak, že podle nich je křest podmínkou pro účast na večeři Páně. Nicméně 109 respondentů opovědělo (39,6 %), že křest podle nich není podmínkou pro účast na večeři Páně. Zbytek dotázaných 42 respondentů (15,3 %) si odpovědí na otázku nebyl jistý. Viz graf č. 6 v příloze.

c) Je podle Vás confirmace podmínkou pro účast na večeři Páně?

V Českobratrské církvi evangelické představuje confirmace potvrzení dětského křtu a vyžaduje aktivní vyznání víry jedince, který byl pokřtěn v dětství. Od této chvíle se confirmovaný může plně účastnit sborového života. Otázka tedy směřuje ke zjištění, zda mají dotázaní za to, že je toto veřejné vyznání víry ve formě confirmace podmínkou pro účast na večeři Páně. Výrazná většina respondentů 222 dotázaných (80,7 %) má za to, že confirmace není podmínkou pro účast na večeři Páně. Pouze 34 dotázaných (12,4 %) tuto podmínku vyžaduje. Za zmínku také stojí, že 19 dotázaných (6,9%) si s touto otázkou nevěděla rady a proto odpověděli, že si nejsou jisti. Viz graf č. 7 v příloze.

d) Může dítě ve Vašem sboru přistupovat k večeři Páně?

V této otázce najdeme největší rozdíly v odpovědích dotázaných. Danou odpověď „ano vždy“, uvedlo 157 respondentu (56,9%). Někteří odpověděli taky „ano vždy“, ale napsali ještě doplňující poznámku např.:

- *ano, ale do confirmace nepřijímá, dostává pouze požehnání;*
- *ano, dostane jen chléb;*
- *ano, po osobní přípravě farářem;*
- *ano, pokud ho s sebou přivedou rodiče, kteří ho vodí do sboru;*
- *ano, pokud je pokřtěné;*
- *ano, pokud o to samo požádá;*
- *děti i nepokřtění přistupují a přijímají jen požehnání;*
- *jednou za rok;*
- *děti přistupují s rodiči, prostřednictvím rodiče dostávají kousek chleba;*

- *ve sboru ne, ale na táboře v Bělči ano.*

Nemůžeme však bez dalšího učinit závěr, že se jedná o praxi ve sborech převažující, nicméně jedná se o nejčastější odpověď bez rozlišení skutečnosti, zda jsou dotázaní z jednoho sboru.

O něco méně respondentů 76 respondentů (27,5%), odpovědělo „*ano, ale až po konfirmaci*“. I zde byly četné poznámky, např.:

- *až po konfirmaci, ale mohlo by: ano - v mimořádné situaci;*
- *až po konfirmaci nebo se schválením staršovstva;*
- *běžně po konfirmaci, pokud si však rodiče přejí, může i dříve;*
- *je to různé. Oficiálně zatím držíme až po konfirmaci, ale ve sboru jsou rodiny přišlé z jiné církve, kde už děti přijímaly. Po jejich příchodu staršovstvo rozhodlo po roční přípravě k prvnímu přijímání umožnit skupince dětí přijímání večeře Páně už před konfirmací;*
- *klasicky po konfirmaci, ale nebráníme dětem ani před konfirmací, pokud o tom projeví aktivně zájem.*

Část dotázaných byla zásadně proti účasti dětí na večeři Páně, ti však tvořili zřejmou menšinu (11 respondentů, tj. 4%). Viz graf č. 8 v příloze.

Další poznámky byly např.:

- *není zvykem vysluhovat dětem;*
- *zatím jsme to neřešili.*

e) Souhlasíte, aby byly děti při večeři Páně přítomné?

Naprostá většina respondentů je nakloněna tomu, aby byly děti při večeři Páně přítomné. Jasně „*ano*“ zaškrtno 268 dotázaných (97,1%). Zanedbatelná část o tom vůbec nepřemýšlí - 3 odpovědi (1,1%) a jenom 2 respondenti (0,7%) s tím nesouhlasí. Viz graf č. 9 v příloze.

Další návrhy byly např.:

- *možná spíš až starší děti.*

f) Kdyby bylo dítě přítomné při vysluhování večeře Páně, co byste upřednostňovali?

Varianty těchto odpovědí se navzájem různě kombinují. Nejvíce dotázaných však upřednostňuje účast dítěte na večeři Páně ve formě udělení požehnání (116 respondentů, tj. 42,5%). Další odpovědi jsou víceméně rovnocenné. Viz tabulka č. 2 a graf č. 10 v příloze.

Pro lepší přehlednost je vše zaznamenáno v následující tabulce, s použitím daných zkratk, kde **A** znamená - dítě přijme jen požehnání, **B** - dítě přijme jen chléb, **C** - rodič se rozdělí o chléb s dítětem, **D** - dítě přijme pod obojí (chléb i víno).

Tabulka č. 2

Požehnání	Chléb	Rodič	Pod obojí
A - 117 (42,7%)	B - 18 (6,6%)	C - 19 (6,9%)	D - 45 (16,4%)
A,B - 14 (5,1%)	B,A - 14 (5,1%)	C,A - 19 (6,9%)	D,A - 2 (0,7%)
A,C - 19 (6,9%)	B,C - 8 (2,9%)	C,B - 8 (2,9%)	D,B - 2 (0,7%)
A,D - 2 (0,7%)	B,D - 2 (0,7%)	C,D - 1 (0,4%)	D,C - 1 (0,4%)
A,B,C - 7 (2,6%)	B,A,C - 7 (2,6%)	C,B,A, - 7 (2,6%)	D,B,A - 2 (0,7%)
A,B,D - 2 (0,7%)	B,A,D - 2 (0,7%)	C,B,D - 1 (0,4%)	D,B,C - 1 (0,4%)
A,C,D - 1 (0,4%)	B,C,D - 1 (0,4%)	C,A,D - 1 (0,4%)	D,A,C - 1 (0,4%)
A,B,C,D - 2 (0,7%)	B,A,C,D - 2 (0,7%)	C,B,A,D - 2 (0,7%)	D,A,B,C - 2 (0,7%)
A=164	B=54	C=58	D=56

Co se týče dalších návrhů, a odpovědí respondentů byly vybrány některé doplňující poznámky k dané otázce:

- *možnost přijímání hroznového vína;*

- některé naše děti chtěly chleba, jiné ne. Vše je možné, důležité je, aby se dítě v dané situaci cítilo dobře a přijímané do společenství;
- účast dítěte s přijímáním bych chápal jako výjimečnou situaci pro výjimečné případy;
- dítě přijme pod obojí (chléb i víno), ale jen po zralém uvážení rodičů a dohodě s farářem s důrazem na to, aby dítě chápalo význam Večeře Páně;
- dítě přijme pod obojí (chléb i víno), dítě má projít přípravou, při které se dozví o významu večeře Páně;
- dle věku, porozumění dítěte;
- dítě přijme pod obojí (chléb i víno), různé kalichy, jeden s nealkoholickým hroznovým moštem;
- dítě přijme pod obojí (chléb i víno), toho vína fakt kapku, symbolicky;
- dítě přijme pod obojí (chléb i víno), V našem sboru se pro řidiče a děti v druhém kole místo vína vysluhuje chléb a šťáva z hroznů. Pokud ovšem rodiče souhlasí a dětem víno dovolí (podají), nevidím v tom problém;
- rodič se rozdělí o chléb s dítětem, důležitá je víra dítěte, nebudu ani jako rodič cpát dítěti chleba, pokud ho celá věc nezajímá;
- dítě u nás přijímá požehnání, což mi přijde dostačující, ale nevadilo by mi, ani kdyby dostalo i chléb (já se o chléb s dětmi dělím);
- děti mají při stole Páně být, a mají dostat požehnání, každý své a osobní (vzkládáním rukou).

g) Dodateční poznámky z dotazníků od respondentů

Na konci dotazníků byla respondentům ponechána možnost napsat doplňující poznámku. A někteří se toho chopili opravdu výtečně. Proto do své diplomové práce zahrnuji i zajímavé poznatky respondentů, které jsem rozdělil do následujících kategorií.

A. Křest

K tomuto tématu jsem vybral čtyři respondenty. **Prvý** z nich formuluje křest jako důležitý předpoklad pro účast na večeři Páně. **Druhý** se vyjadřuje, že existují výjimky, kdy nepokřtění smí k večeři Páně, ale nemůže to být stálá praxe. **Třetí** zastává názor, že je to víra, která je podmínkou pro účast na večeři Páně, nikoliv křest. A **čtvrtý** prosazuje radikální postoj, že nepokřtění nemůžou k večeři Páně za žádnou cenu.

- 1) *K otázce podmínky křtu. Formuloval bych: křest je předpokladem pro účast na večeři Páně. Pokud by někdo nechtěl přijmout křest a chtěl přijímat, jde o nepochopení. Pokud je někdo na cestě ke křtu, může k této cestě patřit i přijetí u stolu Kristova.*
- 2) *Křest není podmínkou k účasti na večeři Páně ve výjimečných případech, ale není to dlouhodobě udržitelné, kdo by chtěl pravidelně přistupovat a přijímat, měl by být pokřtěn.*
- 3) *Křest není podle mne podmínkou pro účast na večeři Páně, cítí-li se někdo pozván - podmínkou je oslovení a víra.*
- 4) *Ti, kdo vyloženě odmetají křest, nemají co dělat u večeře Páně.*

B. Konfirmace

Další respondenti se se vyjadřovali k otázce konfirmace. **Prvý** zastává názor, že jedině ten může přijímat večeři Páně, kdo rozumí

jejímu významu. **Druhý** prosazuje tradiční formu, k večeři Páně lze přistoupit jedině po konfirmaci. **Třetí** nemá zvláštní výhrady pro účast dětí před konfirmací. Konfirmace má však být výjimečná v tom, že dítě přebírá za sebe zodpovědnost. **Čtvrtý** tvrdí, že večeře Páně je určena pro konfirmované, a že i konfirmace má svůj čas. Za nedůstojné považuje jakékoliv „nešvary“ večeře Páně, které jenom škodí dětem a jejich pohledu na tento rituál.

- 1) K přijímání je zván každý, kdo vědomě věří jejímu významu. Ale pro děti žijící od mala ve sboru mi přijde rozumné si to prožít až po přípravě ke konfirmaci, či pozdnímu křtu.*
- 2) Přijímat živly až po konfirmaci je super tradice, kterou Českobratrská církev evangelická ještě pořád někde má, vůbec bych to neměnil a nevzdával se jí.*
- 3) Děti vnímají zvláštnost tohoto okamžiku, kterému ještě zcela nerozumí. Možná ji vnímají tím spíš, že přijímají požehnání a ostatní je teprve čeká v budoucnu, budou-li chtít. Konfirmaci to tak dává jistý viditelný zlom, který pomáhá dětem před ní i po ní ucítit, že se něco mění, že již přijímají za sebe odpovědnost.*
- 4) Na Večeři Páně se dítě těší (a má těšit) po konfirmaci, podobně jako v 18 letech na řízení auta a na „legální“ pivo. Věci mají svůj čas. Dítě to inspiruje k růstu a zrání ve víře a podporuje vědomí tohoto růstu a jeho potřeby. Nešvary jako kuličky hroznů dětem, dělení se o chléb s rodiči, limonáda apod. večeři Páně v očích dítěte devaluje. Dítě to ovšem pozná až v dospělosti a eucharistie si přestane vážit jako příliš neumělého a podle módy proměnlivého rituálu. V případě, že ke konfirmaci nedošlo nebo dojít nemohlo, není její neabsolvování překážkou.*

C. Jiné připomínky

Prvý říká, že není žádný problém, aby děti přijímaly večeři Páně.

Tvrzení **druhého** je, že přijímání večeře Páně je společenský akt.

Třetí dává do pozornosti Boží pozvání a milost.

- 1) *Proč by dítě nemohlo přijímat večeři Páně? Žijeme ve 21. století, a ačkoliv svojí víru ctím, tohle prostě nevidím jako velký problém a je potřeba nějaký vývoj.*
- 2) *Líbí se mi katolická praxe 1. přijímání, přijde mi, že vtáhne děti dřív do církevního života.*
- 3) *Naším hostitelem je sám Pán Bůh, a my jsme hosté. Zve každého do své blízkosti a my nemáme právo limitovat, omezovat, přezkušovat Boží milost. My můžeme jenom jeho pozvání s radostí přijmout a přát jej druhým lidem.*

4.4 Ověření hypotéz

4.4.1 Hypotéza č. 1

Ve sborech Českobratrské církve evangelické se děti účastní večeře Páně.

Na základě zjištěných dat, zejména z grafů č. 8 bylo spolehlivě zjištěno, že děti se v Českobratrské církvi evangelické opravdu účastní večeře Páně. Naprostá většina respondentů Českobratrské církvi evangelické dokonce souhlasí, aby byly děti při večeři Páně přítomné, vyplývá z grafu č. 9. Hypotéza č. 1 tak byla ověřena.

4.4.2 Hypotéza č. 2

Členové Českobratrské církvi evangelické se ztotožňují s tím, že podmínkou pro účast dětí na večeři Páně je ve sborech

Československé církve evangelické křest. Nejvíce dotázaných zodpovědělo, že křest je dle jejich názoru podmínkou pro účast na večeři Páně, vyplývá to z grafu č. 6. Hypotéza č. 2 byla ověřena.

4.4.3 Hypotéza č. 3

Nejpreferovanější formou účasti dětí na večeři Páně je, že dítě přijme pouze požehnání, vyplývá z grafu č. 10. Hypotéza č. 3 se potvrdila, a to dosti výrazně.

5. Současná diskuse o účasti dětí na večeři Páně

Otázka účasti dětí na večeři Páně je stále aktuální. Jedná se o velmi citlivé téma, kdy se odpovědi velmi různí, a to i v rámci jedné církve. V reformované i luterské tradici obecně platí, že základním požadavkem k přijímání večeře Páně je křest. V tradiční podobě je též vyžadována konfirmace.¹⁰³ V protestanském prostředí se hranice přístupu dětí k večeři Páně posunula až do doby po konfirmaci (tj. polovina druhého desetiletí života).¹⁰⁴ Bylo to však ostře kritizováno a řada církví udělala ústupek. Děti pak mohly přijímat večeři Páně za určitých okolností.¹⁰⁵

Zásadní otázkou, kterou si kladou ať už zastánci či odpůrci účasti dětí na večeři Páně, je, zda děti dokážou rozlišit význam svátostných pokrmů od obyčejných potravin a nápojů. Praktickou otázkou, která

¹⁰³ Agenda for Synod the Christian Reformed Church in North America. IV. Debate about children at the Lord's Supper, Calvin College, Michigan: 2011, str. 588-589 [online]. [cit. 2017-05-13]. Dostupné z: https://www.crcna.org/sites/default/files/2011_agenda.pdf

¹⁰⁴ FILIPI, Hostina chudých, str. 117.

¹⁰⁵ Tamtéž.

musí logicky následovat, je, jaký je vhodný věk dítěte pro první účast na večeři Páně. Níže jsou shrnuty hlavní argumenty pro či proti účasti dětí na večeři Páně.

5.1 Argumenty odpůrců účasti dětí na večeři Páně

Nejčastější argumenty proti účasti dětí na večeři Páně jsou následující:

A. Neexistuje biblický text, který výslovně mluví o účasti dětí u večeře Páně.

V Bibli nenalezneme žádnou pasáž, ve které by výslovně bylo stanoveno, že se večeře Páně účastnily děti.

B. Neexistují důkazy o tom, že děti se účastnily, velikonoční večeře Pesach.

Ve verších Ex 12, 26, je psáno: *„Až se vás pak vaši synové budou ptát, co pro vás tato služba znamená,“* podle zastánců tohoto názoru nelze z těchto veršů vyvodit, že se děti opravdu večeře původně účastnily.

C. Děti nemohou naplnit požadavky stanovené pro slavení večeře Páně, které jsou napsané v listě 1K 11, 17-34.

Děti nejsou dostatečně rozumově vyspělé, aby mohly samy sebe zkoumat a rozpoznat význam večeře Páně. V prvním listě do Korintu, 11. kapitole, verš 29, je navíc uvedeno velmi tvrdé varování: *„Kdo jí a pije a nerozpoznává, že jde o tělo Páně, jí a pije sám sobě odsouzení.“* Apoštol Pavel výslovně trvá na tom, že lidé by se měli před slavením večeře Páně prozkoumat,

aby tak mohli rozpoznat tělo a krev Páně. Proto automaticky vylučuje děti, že nejsou toho schopné.¹⁰⁶

D. Večeře Páně je veřejným vyznáním víry, čehož dítě není schopné.

Večeři Páně vnímají zastánci tohoto názoru, jako veřejné vyznání víry, které vyžaduje rozhodnou aktivitu, které dítě není schopné. Naproti tomu zastávají názor, že křest je spíše pasivního rázu.¹⁰⁷

Dle zastánců tohoto názoru existuje velký rozdíl mezi křtem a večeří Páně. Křest je svátost, která označuje a utužuje regeneraci, je to svátost, v níž je člověk pasivní; večeře Páně je svátost dozrávání v společenství s Kristem, utváření duchovního života a předpokládá vědomé a aktivní chování ze strany těch, kdo ji přijímají.¹⁰⁸

Ani křesťanské vzdělání samo o sobě nestačí k plnému si uvědomění večeře Páně. Zastánci tohoto názoru vidí jako nutné, aby večeře Páně byla určitým předělem v životě víry. Všichni pokřtění jednotlivci by tak měli být přivedeni k bodu, kdy by sami měli vědomě rozhodovat o své víře. *„Křesťanem se člověk nestává studiem křesťanského učení ani kulturním začleněním. Křesťanem se mladý věřící naopak stává vědomým vyznáním své víry, úplného osobního přijetí toho, co pro něj Bůh v Kristu*

¹⁰⁶ BAVINCK, Herman. (ed.) John Bolt, and John Vriend, *Reformed Dogmatics: Holy Spirit, Church, and New Creation*, vol. 4, Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2008, str. 583–584.

¹⁰⁷ Agenda for Synod the Christian Reformed Church in North America. IV. Debate about children at the Lord's Supper, Calvin College, Michigan: 2011, str. 588-589 [online]. [cit. 2017-05-13]. Dostupné z: https://www.crcna.org/sites/default/files/2011_agenda.pdf

¹⁰⁸ BAVINCK, *Reformed Dogmatics*, str. 583–584.

*učinil. Toto vyznání je nejlépe symbolizováno právě v lámání chleba a v pití vína.*¹⁰⁹

E. Dítě není schopné pochopit význam večeře Páně.

Děti nemohou pochopit plně význam a smysl večeře Páně, a proto by se jí neměly účastnit. Samozřejmě přistupování dětí ke stolu Páně by pro jejich duchovní život mohlo mít negativní následky.

Děti mohou pochopit určité základní aspekty víry. Ovšem nedílnou součástí víry jsou i určité závazky. *„Večeře Páně se netýká pouze ujištění individuální spásy, která je jistě i pro dítě pochopitelná. Dříve, než připustíme účast dětí při večeři Páně, je však třeba se zamyslet i nad jejími dalšími aspekty - celoživotní závazek následování Krista, slib osobního svědectví a vůle šířit evangelium“*¹¹⁰ Zastánci tohoto názoru vyžadují pro účast na večeři Páně plné uvědomění si toho, co znamená následování Krista.

F. Jsou úkony, ze kterých jsou děti přirozeně vyloučeny.

Poslední argument je velmi logický, a to, že dítěti jsou zapovězeny určité věci, které mohou jen dospělí. Když se dítě neúčastní večeře Páně, nemusí se vždy nutně cítit vyloučené ze společenství. Jednoduše proto, že jsou i jiné oblasti, kde tomu tak je, jako jsou volby, plné užití peněz, práce, manželství atd.¹¹¹ Každé dítě si je jasně vědomé tohoto rozlišení na život dospělých a dětí. Dítě může večeři Páně vnímat i tak, že se děje něco drahocenného, slavnostního a že jednou přijde chvíle,

¹⁰⁹ PAUL, Robert S. (Robert Sydney). The case against: children and the Lord's supper. Austin Seminary Bulletin (Faculty ed.), 1979, 95(3), str. 16-28, [online]. [cit. 2017-05-08].

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

kdy se této slavnosti bude moci též účastnit. Večeře Páně však nezabývá děti smlouvy milosti. To by byl případ, kdyby byly vyloučeny ze křtu.¹¹²

5.2 Argumenty zastánců účasti dětí na večeři Páně

Mezi argumenty pro účast dětí na večeři Páně se nejčastěji objevují tyto:

A. Bible nikde výslovně nezakazuje dětem účastnit se večeře Páně.

V Bibli opravdu nenajdeme zmínku o zákazu účasti dětí na večeři Páně. Naopak nalezneme pasáže, ve kterých Ježíš trvá na tom, aby děti nebyly opomíjené. A dokonce je uvedeno, že se Ježíš rozhněval, když uviděl, že učedníci brání dětem k němu přijít.¹¹³

B. Děti jsou součástí společenství sboru.

Sbor, společenství křesťanů, je tvořen všemi generacemi. Křesťanství je založeno na rovnosti před Bohem. Zastánci účasti dětí na večeři Páně nevidí důvod, proč by děti, které se účastní sborového života, měly být vyloučeny od večeře Páně.

C. Děti mohou naplnit požadavky stanovené pro slavení večeře Páně, které jsou napsané v listě 1K 11, 17-34.

Přestože je pojem tělo Páně v tomto textu tradičně chápán jako tělo Krista ukřižovaného, jsou možné i jiné výklady. Podle nových exegetických poznatků se v tomto textu jedná o tělo ve smyslu církve Kristovy. Pavel ve své argumentaci neklade důraz na kognitivní rozpoznání těla Kristova ve večeři Páni, ale na poznání, že při slavení této svátosti jde o celou církev,

¹¹² BAVINCK, Reformed Dogmatics, str. 583–584.

¹¹³ BIBLE, Mk 10, 14b: „Nechte děti přicházet ke mně, nebraňte jim, neboť takovým patří království Boží.“

resp. celé společenství. Pavel zde totiž kritizuje praxi slavení večeře Páně ve sboru v Korintu, při kterém docházelo k ponižování chudých. Text uvedený v 1K 11, 29: „Kdo jí a pije a nerozpoznává, že jde o tělo Páně, jí a pije sám sobě odsouzení“ nemůže být tedy hlavním argumentem proti účasti dětí na večeři Páně, ale naopak může podpořit účast dětí na Kristově hostině.¹¹⁴

D. Děti se také účastnily velikonoční večeře Pesach (Ex 12, 26).

Ve Starém zákoně, Ex 12, 26, je zaznamenán způsob, jakým židé dodnes Pesach slaví. Nejmladší přítomné dítě se ptá, nejčastěji hlavy rodiny, postupně na čtyři otázky týkající se významu svátku Pesach.¹¹⁵ Nejmladší děti jsou tak nejen přítomné dění, ale dokonce mají svou zvláštní aktivní roli.¹¹⁶

E. Děti se účastnily večeře Páně v počátcích rané církve.

Jak je již podrobněji rozepsáno v kapitole nazvané: Praxe přijímání dětí v rané církvi,¹¹⁷ dostatek důkazů o účasti dětí na večeři Páně neexistuje. Nicméně protože byly křtěny i děti, a zároveň se večeře Páně mohl účastnit každý pokřtěný, je více než pravděpodobné, že se večeře Páně účastnily i děti.¹¹⁸

F. Děti jsou schopné pochopit význam večeře Páně.

I děti mají svůj duchovní život a o otázky víry se zajímají. Podstatou příběhu o večeři Páně je jídlo, přátelství a oběť.

¹¹⁴ WEIMA, Jeffrey A. D. „Children at the Lord's Supper and the Key Text of 1 Corinthians 11:17-34.“ Calvin Theological Seminary Forum, in: Forum Providing Theological Leadership for the Church, Vol. 14, Number 2, Children at the Lords Supper, 2007, str. 7-8.

¹¹⁵ SKENE, William F. Gustav Bickell a William Forbes Skene. Lord's Supper & the Passover Ritual. Lord's Supper, 1891, str. 112, [online]. [cit. 2017-05-14].

¹¹⁶ STEVENS, John. Not Reformed enough: critiquing contemporary practice of the Lord's Supper. Foundations (Affinity), 2015, str. 26-56, [online]. [cit. 2017-05-08].

¹¹⁷ Viz kapitola 2.1.1, Praxe přijímání dětí v rané církvi, str. 23.

¹¹⁸ CROTTY, The recipient of first Holy Communion, str. 8.

Se všemi těmito aspekty děti mají zkušenost. Děti sice nemusí být vždy schopny formulovat podstatu večeře Páně, ale je podstatné, aby pocítily Boží milost a lásku, která je nedílnou součástí večeře Páně.¹¹⁹

Kognitivní vývojové teorie a studie mozky ukazují, že myšlenková struktura u dětí se liší od myšlení dospělých. Dětské myšlení je spíše intuitivní, než abstraktní. To ovšem neznamená, že děti nejsou schopné rozpoznat křesťanskou víru. Studie Jamese Fowlera ukazuje, že děti mohou dosáhnout intuitivně-projektivní víry od věku 3 nebo 4 let.¹²⁰

G. Účast dítěte na večeři Páně je žádoucí pro rozvoj víry.

Mozek je aktivován zkušenostmi, proto je navíc účast dítěte na večeři Páně velmi důležitá v procesu duchovního rozvoje a v posílení a chápání křesťanské víry.¹²¹ Ani děti, ani dospělí nemohou přesně vědět, kdy a jak začíná vztah dítěte s Bohem. Vztah se však vyvíjí na základě plné účasti dítěte na sborovém životě, na základě vedení rodičů a členů sboru.

¹¹⁹ KESSLER, Victoria L. Let them in: children and the Lord's supper. Prism, 1993, str. 100-109, [online]. [cit. 2017-05-08].

¹²⁰ FOWLER, James. Stages of faith: The psychology of human development and the quest for meaning. New York, NY: Harper Collins.

¹²¹ KESSLER, Let them in: children and the Lord's supper, str. 100-109.

6. Podněty a doporučení pro současnou praxi v Českobratrské církvi evangelické

6.1 Podněty z praxe v Českobratrské církvi evangelické

Téma účasti dětí na večeři Páně vzbuzuje v Českobratrské církvi evangelické velkou pozornost. V současné době neustále přibývá hlasů, aby rozumové schopnosti dítěte nebyly základním předpokladem pro účast na večeři Páně. Více než na kognitivní schopnosti jednotlivce je kladen důraz na společenství církve.¹²² V mnohých protestantských církvích i v Českobratrské církvi evangelické se však také najdou lidé, kteří zastávají tradiční přístup, kdy je podmínkou účasti na večeři Páně konfirmace.¹²³ Tato tradice našich reformovaných otců má své opodstatnění. A tak musíme vyřešit otázku, co by se mělo změnit, abychom dospěli ke společnému a správnému pochopení přijímání dětí k večeři Páně.

Když se mluví o dětech a večeři Páně, často se nám otevírá řada pohledů. Někteří vnímají přítomnost dětí u večeře Páně jako začlenění do společenství, argumentují tím, že tam děti prostě patří, že jsme jako sbor jedna velká rodina. Jiní vyžadují, aby dítě rozpoznalo, o co vlastně jde při večeři Páně, dřív než vstoupí do kruhu přijímajících. Vyžadují určité rozpoznání rozumu (*ad annos discretionis*), či intelektu. Podle nich by děti měly správně dozrát a projít si vzděláním o večeři Páně.

V Českobratrské církvi evangelické se pohybují téměř 10 let a za tu dobu jsem poznal mnoho výborných kazatelů. Jejich praxe přijímání dětí na večeři Páně je však značně rozdílná a nejednotná. Tato nejednotnost je viditelná i podle odpovědí respondentů. Nejčastěji

¹²² FILIPI, *Hostina chudých*, str. 116.

¹²³ KALVÍN, *Malé pojednání o večeři Páně*, str. 95.

to je však požehnání, s čím mnoho farářů souhlasí a též jej dětem udílí. Vysluhuje se i pod obojí (chléb a náhrada vína). Jsou sbory, kde se dává jenom chléb, popřípadě, se o tento chléb rozdělí rodič s dítětem. Ano, účast dětí na večeři Páně v Českobratrské církvi evangelické je sice dovolena, ale rozhoduje o tom především samotný sbor (staršovstvo).

Argumenty proti plné účasti dětí na večeři Páně, které můžeme v Českobratrské církvi evangelické vidět, jsou především tyto:

1. *konfirmační příprava* – děti by přece měly pochopit, dřív než se účastní večeře Páně, její význam. I k tomu slouží konfirmační příprava.
2. *přijímání vína* – nezletilé děti by neměly pít alkohol.
3. *křest* – tradiční posloupnost křest – večeře Páně je silně zakořeněná a bez křtu se dítě účastnit večeře Páně nemůže.

Všechny výše zmíněné argumenty „proti“ zastává v Českobratrské církvi evangelické minimum věřících. Dnes je naopak zastáván názor, že předkonfirmační děti se večeře Páně mohou účastnit, tak je to ovšem promítnuto i do církevních řádů.

6.2 Doporučení pro účast dětí na večeři Páně v Českobratrské církvi evangelické

Základním požadavkem účasti na večeři Páně je v Českobratrské církvi evangelické křest.¹²⁴

Co se týče křtu, můžeme dovolit i nepokřtěným dětem přístup ke stolu Páně, ale nemělo by se to stát pravidlem. Kdyby nastal takto ojedinělý případ, můžeme u dítěte udělat výjimku,

¹²⁴ Více viz kapitola 3.4. Českobratrská církev evangelická, str. 41-43.

a to např. z pastoračních důvodů. Dlouhodobá praxe nepokřtěných a přece přistupujících k večeři Páně je nemyslitelná. Přece je to velký paradox, když na jedné straně někdo odmítá křest, a na druhé straně se účastní večeře Páně. Ale především bychom měli dítě obeznámit s tím, co znamená večeře Páně, a následně ho vést ke křtu.

Mluvit o večeři Páně s dětmi není vůbec lehké. Večeře Páně je nejen viditelným rituálem, ale zároveň i mysteriem, které je nevysvětlitelné. Jak tuto zkušenost prostředkovat dětem?

Někteří faráři namísto složitého vysvětlování preferují vyprávění příběhu o večeři Páně ve formě pochopitelné dětem. Spoléhají tak na dětskou imaginaci a schopnost účastnit se příběhu.¹²⁵ Čisté odcitování příslušné pasáže z Bible není pro pochopení dětí dostatečné, proto se faráři i laici snaží příběh rozvinout a podtrhnout důležité symboly. Příkladem tohoto narativního přístupu může být holandský teolog Nico ter Linden, který v příběhu „*Poslední večeře*“ vysvětluje dětem oběť Krista s použitím netradičních obrazů.¹²⁶

Vtáhnutím dítěte do děje pomocí příběhu se mi zdá velice vhodnou pomůckou pro prožití večeře Páně, ale i pro pochopení základních symbolů.

Z dotazníku vyplynulo, že se děti večeře Páně účastní nejrůznějšími způsoby. Praktické rady ohledně účasti dětí na večeři Páně by bylo vhodné zahrnout do připravované agendy bohoslužebného pořádku

¹²⁵ SEDLÁČEK, David. Katechismus pro rodiče: O večeři Páně, Český bratr, 2012, 2012(5), [online]. [cit. 2017-08-09]. Dostupné z: <http://www.ceskybratr.cz/archives/1284>

¹²⁶ LINDEN, Nico ter. Král na oslu: vyprávění z novozákonních evangelií. Benešov: Eman, Bibliotheca Bohemica Batavica, 2011, str. 189.: „*Chléb je vlastně něco velice záhadného. Umožňuje žít, ale umřela kvůli němu zrnka obilí. A když pomyslíte na víno, je v něm taky něco záhadného. Krvácel kvůli němu hrozen vinné révy, ale z něj vznikl pohár výborného vína.*“

Československé církve evangelické, a tak rozšířit povědomí o možných formách účasti dětí na této svátosti.

Co se týče přijímání vína, můžeme ho nahradit hroznovou šťávou nebo hroznovým vínem (bobulemi). Nevidím problém ani v tom, že po souhlasu rodiče se zanedbatelné množství vína podá i dítěti.

Co se týče přijímání chleba, můžeme ho dítěti nabídnout, popřípadě po dohodě s rodičem, ho nedáváme, ale rodič se sám rozhodne, či se o kousek chleba s dítětem rozdělí.

Co se týče požehnání dětí u večeře Páně, mělo by se stát součástí každého vysluhování. Požehnání v kruhu přijímajících, totiž patří mezi nejlepší kompromis, který můžeme udělat pro dítě. Dítě je součástí společenství, ale nejsou na něj kladeny rozumové nároky na pochopení večeře Páně.

Co se týče konfirmace, neměla by být podmínkou plné účasti na bohoslužebném životě církve. Považoval bych za správné, kdyby se sice nekonfirmované děti účastnily večeře Páně, ale chléb a víno (nebo cokoli jiné) by se jim nepodávalo. Možnost přijímat chléb a víno při večeři Páně, by jim byla nabídnutá až po konfirmaci. Nekonfirmované děti by přistupovaly spolu s ostatními věřícími ke stolu Páně, ale obdržely by na místo chleba a vína požehnání.

Závěr

Tato diplomová práce zachycuje vývoj slavení večeře Páně s dětmi v dějinách a zároveň je zaměřena na současnou praxi v Českobratrské církvi evangelické, ale i mimo ni.

V úvodu diplomové práce jsme se zabývali základem slavení večeře Páně s ohledem na biblické pozadí. Ze studie je patrné, že podstatou slavení večeře Páně v životě prvních křesťanů byla vzpomínka na smrt, vzkříšení a oběť Ježíše Krista na kříži. Společné setkávání při večeři Páně bylo taktéž vnímáno jako slavnostní hostina.

Dále jsme se zaobírali myšlenkou, zda poslední večeře Ježíše Krista s učedníky má něco společného se starozákonním svátkem Pesach. Dospěli jsme k závěru, že Pesach víceméně souvisí s novozákonním slavením poslední večeře. Můžeme teda říci, že poslední večeře Ježíše Krista s učedníky a paschální hod židovského národa spolu souvisejí v přinášení oběti a darování záchrany. Důraz, který byl zpočátku kladen na vyjití Izraelského národa a oběť beránka, je nyní přesunut na tělo a krev Ježíše a jeho vlastní obětování.

Věnovali jsme se též otázce, kdo je zván k večeři Páně. Pozváni jsou všichni a to bez ohledu na církevní příslušnost, rasu, řeč, věk, hodnost, mentalitu, hříšnost a společenské postavení. Když se mluví o přítomnosti dětí, nemůžeme je rovnou vyloučit z účasti na večeři Páně. Je to Kristus, který zve ke stolu Páně kohokoliv bez rozdílu.

V druhé kapitole je zaznamenán historický přehled účasti dětí na večeři Páně. V počátcích křesťanství, tj. v rané církvi, byla praxe přijímání dětí u večeře Páně na denním pořádku. Největší zlom týkající se účasti dětí na večeři Páně přinesl středověk. Došlo k tomu, že přítomnost u stolu Páně byla omezena věkem a přijímání eucharistického chleba a vína bylo posunuto do doby, kdy dítě pochopí

pravý smysl večeře Páně. Důraz na rozumové pochopení večeře Páně byl kladen i v době reformace, s výjimkou husitského hnutí.

V třetí kapitole byla popsána současná praxe účasti dětí na večeři Páně v různých denominacích, které se nacházejí na území České republiky. Rozdíly ve slavení večeře Páně (eucharistie) jsou patrné. Zatímco východní (pravoslavná) církve dává eucharistii i malým dětem (kojencům), římskokatolická církev praktikuje podávání eucharistie po dovršení sedmi let. Nejvíce rozdílů ohledně účasti dětí na večeři Páně jsme zaznamenali v Českobratrské církvi evangelické, a to proto, že o této věci rozhoduje sbor, respektive staršovstvo. Díky individuálnímu přístupu v této církvi lze flexibilněji reagovat na potřeby každého dítěte a zároveň respektovat tradici jednotlivých sborů. Nicméně pokud staršovstvo nebude nakloněno přistupování dítěte k večeři Páně, je oprávněno mu přijímání večeře Páně znemožnit.

V analytické části jsme skrze kvantitativní výzkum zkoumali pomocí dotazníku, jaký je všeobecný názor členů Českobratrské církve evangelické na zadané téma o účasti dětí na večeři Páně. Zjistili jsme, že se členové Českobratrské církve evangelické ztotožňují s tím, že křest je základním předpokladem pro účast na večeři Páně. Děti se pak účastní večeře Páně nejrůznějšími způsoby, nicméně nejčastější formou účasti je, že dítě obdrží požehnaní.

Diskuze nad přijetím dětí u večeře Páně stále není uzavřená, ani mezi teology ani mezi laiky. Zásadní argument pro účast dětí je ten, že děti jsou nedílnou součástí společenství, oproti tomu odpůrci staví svou obranu na tom, že dítě nemůže pochopit smysl večeře Páně.

Co se týče doporučení pro praxi v Českobratrské církvi evangelické, tak velkou výzvou zůstává zprostředkování smyslu večeře Páně dětem. Vhodnou cestou se zdá být použití příběhu, který není založen pouze

na rozumovém vnímání, ale též na prožívání. Dobré by bylo též rozšířit povědomí o možných formách účasti dětí na této svátosti a sdílet zkušenosti jednotlivých sborů.

Je velmi obtížné navrhnout jednotné řešení ohledně účasti dětí na večeři Páně. Vnímám, že v Českobratrské církvi evangelické je kladen důraz na pochopení smyslu večeře Páně, což se projevuje právě při konfirmaci. Rituál prvního veřejného vyznání víry je též velmi důležitý, ale neměl by bránit přístupu dětí ke stolu Páně. Děti jsou bezesporu součástí společenství církve. Diskuze ještě není u konce.

Seznam literatury

ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav Konzal, Pavel Kouba. Praha: Vyšehrad, 2008.

BARTOŠ, František M. *Katolický vládní spis proti utrakvistickému podávání dítkám z kalicha z r. 1549*. ČČM 92, 1918.

BAVINCK, Herman. (ed.) John Bolt, and John Vriend, *Reformed Dogmatics: Holy Spirit, Church, and New Creation*, vol. 4, Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2008.

BIBLE. *Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*, 6. vyd., Praha: Biblická společnost, 1992.

BIDLO, Jaroslav. ed. *Akty Jednoty bratrské*. Prameny dějin moravských, sv. I., Brno: Nákladem Historické komise při Matici Moravské, 1915.

BOUŠE, Bonaventura. *Malá katolická liturgika: tradice, kritika, budoucnost*. Praha: Vyšehrad, 2004.

CROTTY, Matthew M. *The recipient of first Holy Communion: A historical synopsis and commentary*. Catholic University of America. Canon Law Studies, Washington: DC, 1947.

Papežská rada pro jednotu křesťanů. Direktář k provádění ekumenických principů a norem. Řím: 1993, český překlad - Praha: Zvon, 1995.

FILIPI, Pavel. *Hostina chudých: kapitoly o večeři Páně.* Praha: Evangelické nakladatelství Kalich, 1991.

FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví.* 4. dopl. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012.

FILIPI, Pavel. *O církvi: večeře Páně.* Praha: Českobratrská církev evangelická, 2016.

FOWLER, James. *Stages of faith: The psychology of human development and the quest for meaning.* New York, NY: Harper Collins.

GORAZD II., NOVÁK, Jiří A. *Pravoslavný katechismus: Učebnice pravoslavného náboženství na n. a stř. škole.* 2. vyd. Praha: Exarchát moskevské patriarchie v Čs., 1950.

HIPPOLYT, Římský. *Apoštolská tradice.* 1. vyd. Velehrad: Refugium, 2000.

HOLETON, David. *Church or Sect? The Jednota Bratrská and the Growth of Dissent from Mainline Utraquism.* *Communio viatorum.* 38, 1, 5-35, 1996.

HOLETON, David. *La communion des tout-petits enfants: Étude du mouvement eucharistique en Bohême vers la fin du Moyen-Age*. Roma: C.L.V.-Edizioni Liturgiche, Bibliotheca „Ephemerides liturgicae“, 1989.

HOLETON, David. *The Communion of Infants and Hussitis*. Communio viatorum, 1984.

JAKOUBEK. *Littera „de quibusdam punctis“*, MS Prague: Bib. Univ. Vili. E. 7 ff. 104—116.

KALVÍN, Jan. *Malé pojednání o večeři Páně*. Praha: Kalich, 2008.

KESSLER, Victoria L. *Let them in: children and the Lord's supper*. Prism, 1993, [online]. [cit. 2017-05-08].

KONEČNÝ, Matouš. *Kazatel domovní*. Hradec Králové: 1616.

KORMANÍK, Peter. *Pravoslávna liturgika II*. Prešov: 2000.

KUNETKA, František. *Prolegomena k reflexi současné praxe svátosti biřmování*. Studia theologica 8, č. 4, 2006.

LANDOVÁ, Tabita. *Liturgie Jednoty bratrské (1457-1620)*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014.

LINDEN, Nico ter. *Král na oslu: vyprávění z novozákonních evangelií*. Benešov: Eman, Bibliotheca Bohemica Batavica, 2011.

Na cestě k jednotě: Leuenbergské dokumenty. Z němčiny přeložili P. Filipi a J. Spousta. Praha: Sít', 1996.

PAUL, Robert S. (Robert Sydney). *The case against: children and the Lord's supper.* Austin Seminary Bulletin (Faculty ed.), 1979, 95(3), [online]. [cit. 2017-05-08].

REJCHRTOVÁ, Noemi. *Dětská otázka v husitství.* Československý časopis historický 28, č. 1, 1980.

ROSKOVCOVÁ, Kateřina. *S dětmi u večeře Páně.* Český Brod: 1997.

ŘÍČAN, Rudolf. *Dějiny Jednoty bratrské.* Praha: Kalich, 1957.

SKENE, William F. Gustav Bickell a William Forbes Skene. *Lord's Supper & the Passover Ritual.* *Lord's Supper*, 1891, [online]. [cit. 2017-05-14].

SMOLÍK, Josef. *Kristus a jeho lid: praktická eklesiologie:* skriptum Evangelické theologické fakulty University Karlovy v Praze. Praha: Oikoymenh, 1997.

STEVENS, John. *Not Reformed enough: critiquing contemporary practice of the Lord's Supper.* Foundations (Affinity), 2015, [online]. [cit. 2017-05-08].

SUŠIL, František. „*Sv. Justina, filosofa mučedníka, Obrana I. K Antonioví Píovi.*“, in *Spisy Apoštolských otců*, ed. Sušil, F., Praha: Knihtiskárna Cyrillo-Methodějská, 1874.

WEIMA, Jeffrey A. D. „*Children at the Lord's Supper and the Key Text of 1 Corinthians 11:17-34.*“ Calvin Theological Seminary Forum, in: *Forum Providing Theological Leadership for the Church*, Vol. 14, Number 2, Children at the Lords Supper, 2007.

Internetové zdroje

Agenda českobratrské církve evangelické: Bohoslužebná kniha. Díl 1. Praha: Synodní rada Českobratrské církve evangelické, 1983. Dostupné z: <https://www.evangnet.cz/liturgie:novaagenda>

Agenda for Synod the Christian Reformed Church in North America. IV. Debate about children at the Lord's Supper, Calvin College, Michigan: 2011, [online]. [cit. 2017-05-13]. Dostupné z: https://www.crcna.org/sites/default/files/2011_agenda.pdf

Agenda. Obřady církve československé husitské, Liturgický výbor VIII. sněmu CČSH, 2014, [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: http://www.ccsch.cz/dokumenty/1696-agenda_3_cast-26-brezen-2014.pdf

AUGUSTINUS, Hipponensis. *Sermo 174*, [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: http://www.augustinus.it/latino/discorsi/discorso_225_testo.htm

HALAMA, Jindřich. *Večeře Páně v Jednotě bratrské a jednota církve.* [online]. [cit. 2017-05-13]. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/node/316>

Kodex kanonického práva (Codex Iuris Canonici). Překlad: František Polášek, [online]. [cit. 2017-06-10]. Dostupné z: <http://web.katolik.cz/feeling/library/Kodex.pdf>

KOLDEN, Marc. „*Infant Communion in the Light of Theological and Pastoral Perspectives.*“ Lutheran Quarterly (Vol. 10, pp. 249-257). [Autumn 1996]. Lutheran, [online]. [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <https://blogs.ancientfaith.com/orthodoxyandheterodoxy/2015/01/20/infant-communion-revisited/>

Malý katechismus Doktora Martina Luthera. Betlémská kaple na Žižkově, Praha: 2004, [online]. [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <http://mujweb.cz/cce.zizkov/103cp.shtml>

SEDLÁČEK, David. *Katechismus pro rodiče: O večeři Páně.* Český bratr, 2012, 2012(5), [online]. [cit. 2017-08-09]. Dostupné z: <http://www.ceskybratr.cz/archives/1284>

Si Instituta Ecclesiastica, Letter Of Innocent I., 416, [online]. [cit. 2017 08-11]. Dostupné z: <http://www.geocities.ws/caleb1x/documents/instituta.html>

Směrnice pro přípravu dětí k prvnímu svatému přijímání a svátosti smíření. P 1.5 Quam singulari, Normy Biskupství královéhradeckého, 3/2006 NRG (Normae Episcopatus Reginae Gradecensis), [online]. [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: http://www.bihk.cz/repository/files/ke-stazeni/KPC/nrg_2006_03-0810-1_sv_pr.pdf

Summa Theologiae. redigovaný P. Emiliánem Soukupem, Olomouc: 1937-1940, [online]. [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <http://areopag.sk/thomas/SummaTheologica-III.html>

PIUS X. Dekret „*Quam Singulari*“ o věku, jehož se u dětí požaduje k prvnímu sv. přijímání. [online]. [cit. 2017-08-10]. Dostupné z: <http://vendee.cz/blogspot.cz/2014/10/quam-singulari.html>

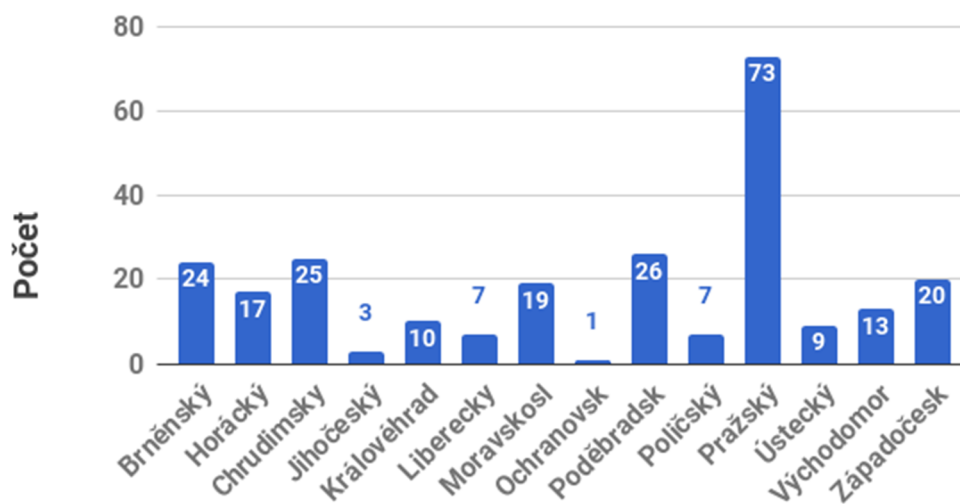
Řád sborového života. Čl. 1., ve znění platném po 2. zasedání 34. synodu Českobratrská církev evangelická. Praha: 2006, [online]. [cit. 2017-06-28]. Dostupné z: <https://www.evangnet.cz/cce/czr/rsz.html>

Účast dětí na večeři Páně. Českobratrská církev evangelická, Tisk č. 18/7. [online]. [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: https://www.evangnet.cz/cce/czr/usneseni/u_31_4/Ucast_deti_na_VP.htm

Přílohy

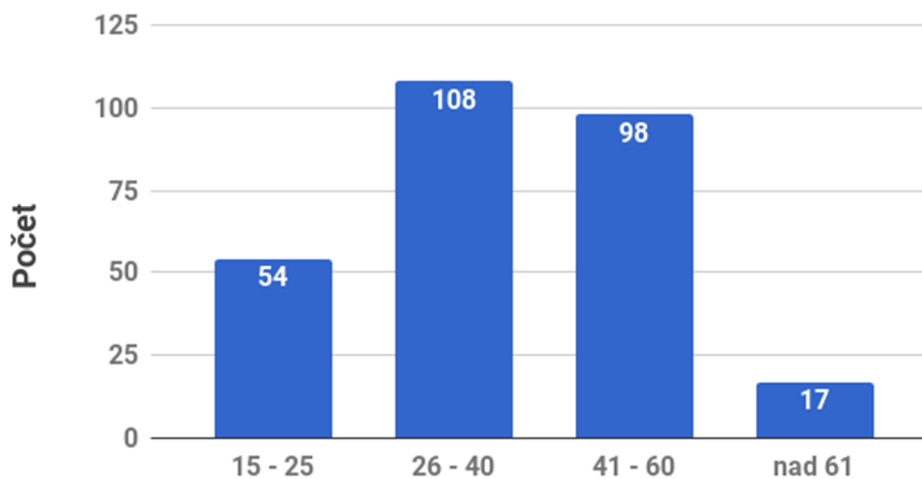
Graf č. 1

Váš církevní sbor patří do seniorátu:

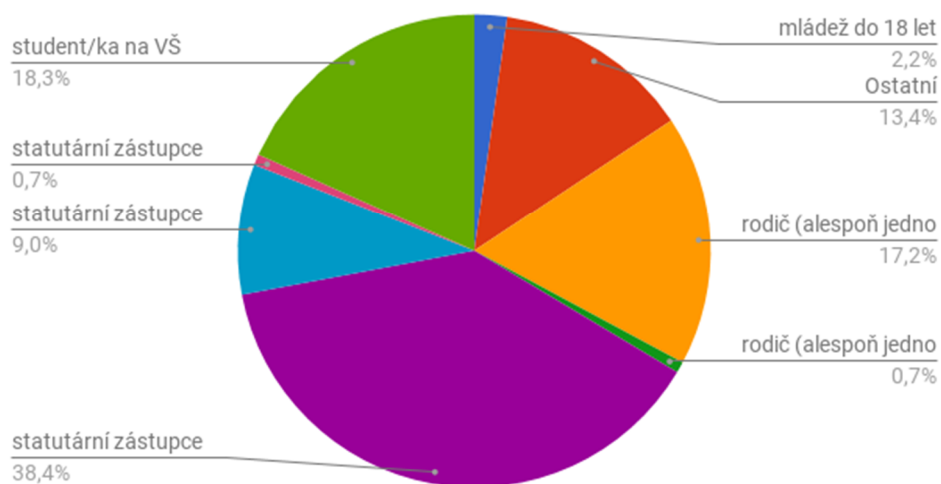
Graf č. 2

Váš věk je mezi:

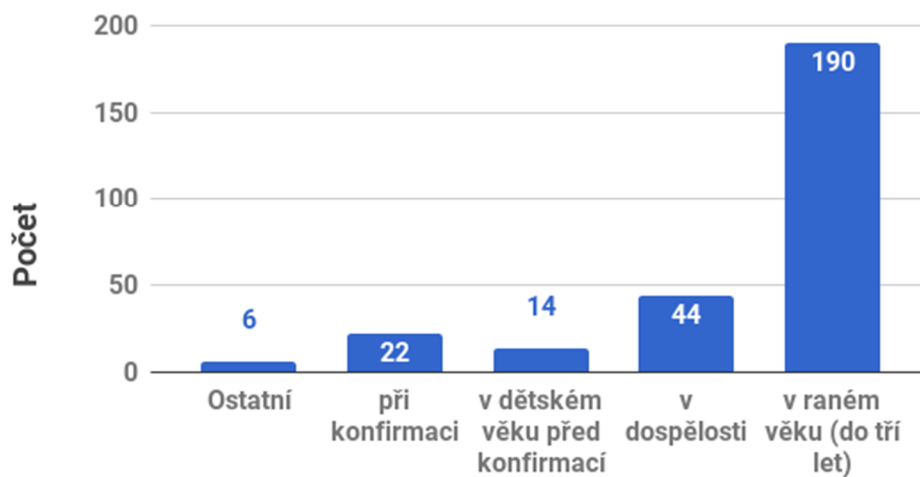
Graf č. 3

Patříte do skupiny:

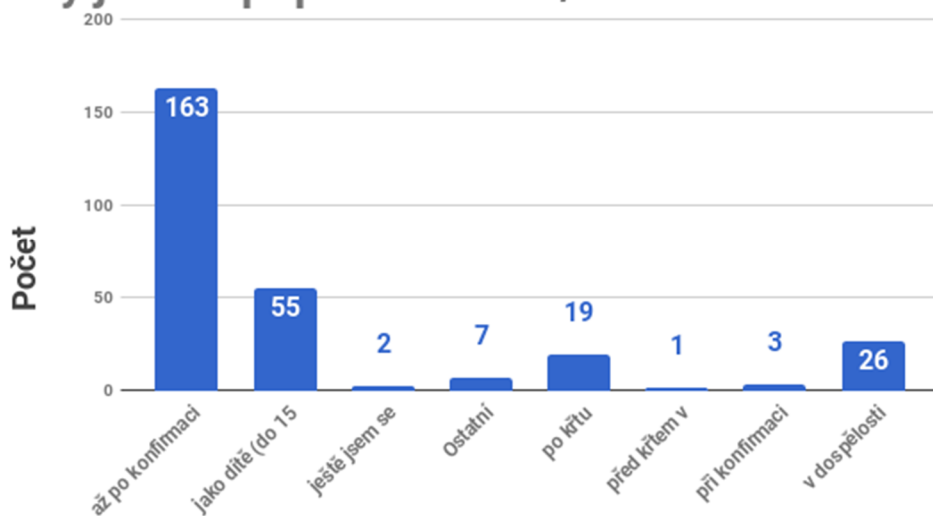
Graf č. 4

Kdy jste byl/a pokřtěna?

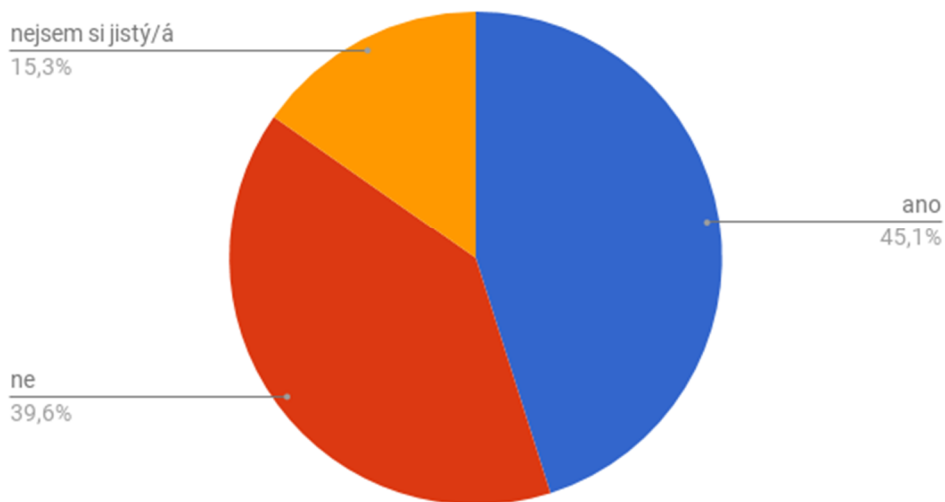
Graf č. 5

Kdy jste se poprvé účastnil/a Večeře Páně?

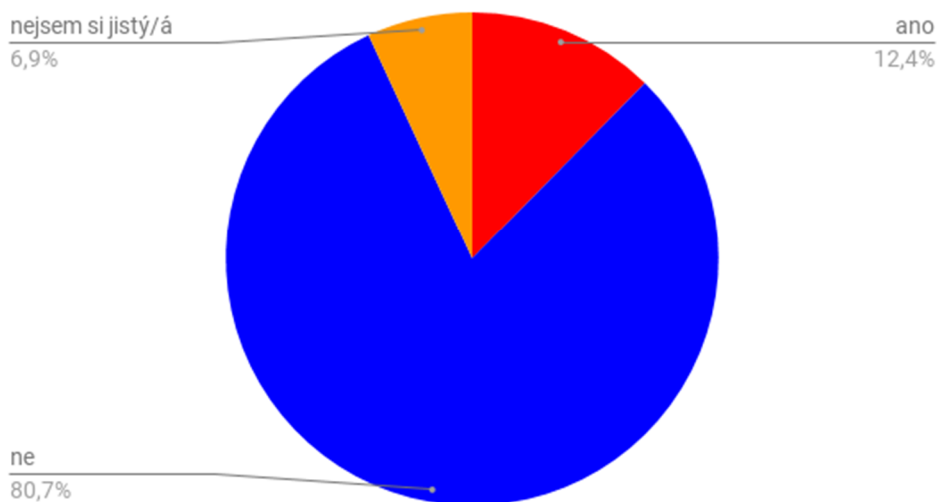
Graf č. 6

Je podle Vás křest podmínkou pro účast na Večeři Páně?

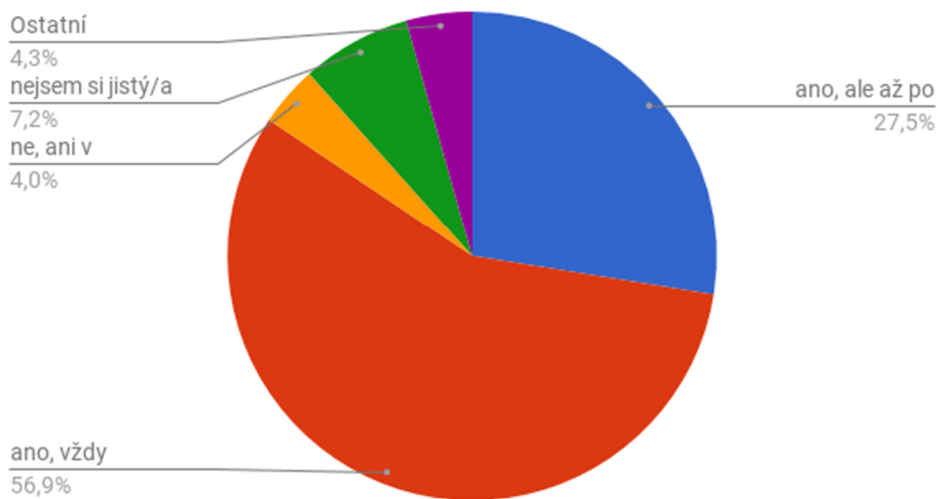
Graf č. 7

Je podle Vás konfirmace podmínkou pro účast na Večeři Páně?

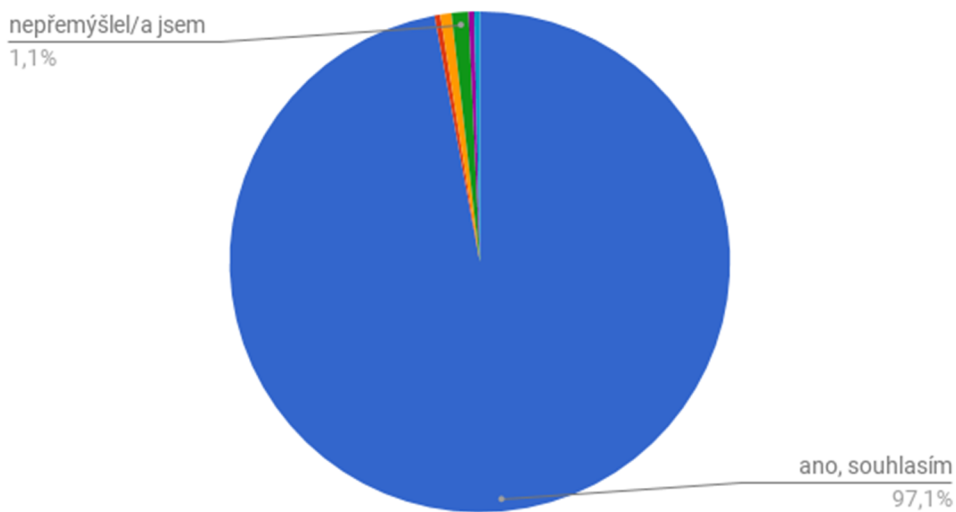
Graf č. 8

Může dítě ve Vašem sboru přistupovat k Večeři Páně?

Graf č. 9

Souhlasíte, aby byly děti při Večeři Páně přítomné?

Graf č. 10

Kdyby bylo dítě přítomné při vysluhování večeře Páně, co byste upřednostňovali?

